

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra správního práva

Diplomová práce

ZMĚNA JMÉNA A PŘÍJMENÍ

Zpracovala: Ludmila Borůvková

Vedoucí práce: JUDr. Václav Henych, katedra správního práva

Plzeň 2013

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Změna jména a příjmení zpracovala sama. Všechny prameny a zdroje informací použité k sepsání této práce jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury“.

V Praze dne 29. března 2013

Ludmila Borůvková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat JUDr. Václavu Henychovi za vedení této diplomové práce. Také chci poděkovat své rodině a příteli za jejich podporu po celou dobu mého studia.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ludmila BORŮVKOVÁ
Osobní číslo: R08M0029P
Studijní program: M6805 Právo a právní věda
Studijní obor: Právo
Název tématu: Změna jména a příjmení
Zadávající katedra: Katedra správního práva

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Jména
3. Příjmení
4. Změna jmen a příjmení
5. Judikatura k otázce změny jména a příjmení
6. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 60

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

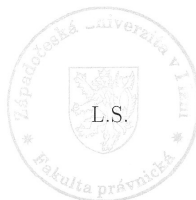
- JUDr. Otakar Motejl, JUDr. Miloš Valášek - Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, 2008
- Henych Václav - Zákon o matrikách, jménu a příjmení s poznámkami a souvisejícími předpisy, IFEC s.r.o., Praha, 2002
- Hrušáková Milana - Zákon o rodině ; Zákon o registrovaném partnerství : komentář, C. H. Beck, Praha 2009
- Ondřej Frinta - "GARCIA AVELLO" vs "BELGIE": změna příjmení v případě občana EU, který je občanem dvou členských států, Správní právo č. 2/2005
- Moldanová Dobrava - Naše příjmení, MF, Praha, 1983
- Beneš Josef - O českých příjmeních, Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1962

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Václav Henych
Katedra správního práva

Datum zadání diplomové práce: 29. března 2012

Termín odevzdání diplomové práce: 31. března 2013

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. et PhDr. Jan Malást
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. října 2012

Obsah

1	Úvod	1
2	Jméno.....	2
2.1	Právní úprava	3
2.2	Určení jména dítěti	6
2.3	Užívání české podoby cizojazyčného jména.....	11
2.4	Jména cizinců	12
2.5	Jména příslušníků národnostních menšin.....	12
2.6	Volba a užívání více jmen.....	13
2.7	Jméno uvedené v matričním dokladu v jiném než českém jazyce.....	15
2.8	Přestupky na úseku matrik, jména a příjmení	15
3	Příjmení	18
3.1	Příjmení narozeného dítěte.....	19
3.2	Užívání více příjmení.....	21
3.3	Příjmení žen	22
3.4	Užívání příjmení žen ve tvaru, který není v souladu s pravidly českého pravopisu	23
3.5	Příjmení cizinců	25
3.6	Příjmení zapsané podle cizozemského matričního dokladu.....	26
3.7	Transkripce příjmení	26
4	Změna jména a příjmení	28
4.1	Žádost o povolení změny jména, příjmení.....	29
4.2	Změna příjmení s uzavřením manželství	32
4.2.1	Příjmení dětí.....	33
4.3	Příjmení při prohlášení manželství za neplatné	33
4.4	Užívání příjmení v souvislosti s rozvodem.....	35
4.5	Příjmení partnerů podle zákona o registrovaném partnerství	36

4.6	Změna osvojením	36
5	Porovnání stávající úpravy a úpravy podle zákona č. 89/2012 Sb.	38
6	Judikatura	42
6.1	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva.....	42
6.2	Judikatura Evropské unie	43
6.2.1	C-148/02, Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu.....	44
6.2.2	Věc C-353/06 Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul v. Standesamt Niebüll.....	49
6.2.3	Věc C-208/09 Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien.....	50
6.2.4	Věc C-391/09 Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybes administracija a další	53
6.3	Judikatura českých soudů.....	55
6.3.1	Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR - As 26/2011-55.....	55
7	Závěr.....	58
	Zdroje.....	59
	Resumé.....	64
	Přílohy.....	65

1 Úvod

Lidská jména jsou nejspíše stará jako lidstvo samo. Přece i první lidé se potřebovali navzájem nějak oslovovat. Fakt, že každý z nás má jméno a příjmení, považujeme za samozřejmost. Jméno a příjmení tvoří jedny ze základních individualizačních znaků fyzické osoby, otázky spojené se jménem a příjmením se týkají každého jedince. Člověk vystupuje pod svým jménem a příjmením vystupujeme nejen v právních vztazích ale i před orgány veřejné moci. Stát má na jejich právní regulaci zcela oprávněný zájem. S ohledem na jejich zásadní význam a kvůli potřebám celkového uspořádání společnosti jsou činnosti na úseku jména a příjmení výkonem státní správy.

Jméno a příjmení provázejí každého z nás od narození. Osobní jméno nám zpravidla vybírají rodiče, příjmení se na základě dohody rodičů dědí po otci nebo po matce. Právní regulace jména a příjmení je téma stále aktuální, protože s rostoucí migrací osob vyvstávají nové aplikační problémy. Určité otázky týkající se jmen jsou diskutovány neustále nejen odbornou ale i laickou veřejností, jako například možnost užívání příjmení žen ve tvaru, který neodpovídá pravidlům českého pravopisu.

Cílem této diplomové práce je poskytnout komplexní přehled o právní úpravě jména a příjmení a možnostech jejich změn. V úvodu této práce se budu zabývat pojmy jméno a příjmení, jejich právní úpravou, možnostmi jejich nabývání a úpravou týkající se cizinců. Dále se zaměřím na možnosti změn jména a příjmení. Také se zabývám porovnáním současné právní úpravy se zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který je již platný, ale účinnosti nabývá až 1. ledna 2014. Okrajově se věnuji i otázce přestupků na úseku jména a příjmení. V závěru se zaobírám judikaturou v dané oblasti.

Tato práce je zpracována podle právního stavu platného ke dni 29. březnu 2013, úprava podle již platného zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je zpracována ve zvláštní kapitole.

2 Jméno

Substantivum jméno má mnoho významů. *Jméno znamená označení, kterým se od sebe liší osoby fyzické, osoby právnické a jiné kolektivy jakož i věci.*¹ Jméno fyzické osoby je složeno ze jména rodného (křestního) a příjmení (jména rodinného). Nejčastěji se užívá pojmu jména pro označení člověka. Jméno, o němž pojednává tato práce, se týká pojmenovávání osob.

Jméno tvoří důležitý individuální znak každého člověka, pod kterým je znám ve společnosti a vystupuje v právních vztazích, a které určuje jeho totožnost. Fyzická osoba se označuje jménem (osobní, křestní) a příjmením (jménem rodovým). Jméno a příjmení vytváří individualizovanou slovní identifikaci, pod níž je občan zapsán v matrice.²

Jméno je jedním ze základních identifikačních znaků každého jednotlivce. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“), zakládá právo i povinnost každé fyzické osoby, které byl matričním úřadem vydán matriční doklad, užívat jméno, popřípadě jména, která jsou uvedena na tomto matričním dokladu a to při úředním styku. Za úřední styk je považováno jednání před orgány veřejné moci, Českou národní bankou, Veřejným ochráncem práv, Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, státními fondy a zdravotními pojišťovnami.³ Užívání jiného jména než zapsaného v matrice, například přezdívky, uměleckého jména nebo zdobněliny jména, mimo úřední styk není v rozporu se zákonem o matrikách.

S pojmy jméno a příjmení úzce souvisí i pojem **matrika**. Matrikou se dle § 1 zákona o matrikách, rozumí *státní evidence narození, uzavření manželství, vzniku registrovaného partnerství a úmrtí fyzických osob na území České republiky a narození, uzavření manželství, vzniku partnerství, registrace partnerství a úmrtí, k nimž došlo v cizině, jde-li o státní občany České republiky*. Matrika je rozdělena na:

¹ Slovník veřejného práva československého. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 96

² MADAR, Zdeněk. Slovník českého práva. 3. rozš. a podstatně přeprac. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 537-538

³ § 61 zákona o matrikách

- matriku narození, pro kterou se vede kniha narození,
- matriku manželství, pro kterou se vede kniha manželství,
- matriku registrovaného partnerství, pro kterou se vede kniha registrovaného partnerství,
- matriku úmrtí, pro kterou se vede kniha úmrtí.⁴

Do matriční knihy se zapisují údaje stanovené zákonem o matrikách. Jedná se o matriční události (narození, uzavření manželství nebo registrovaného partnerství, úmrtí) nebo matriční skutečnosti (skutečnosti, které vedou ke změně, doplnění či upřesnění zápisu, např. rozhodnutí o prohlášení manželství za neplatné, zrušení partnerství, určení rodičovství, změna jména nebo příjmení).

Vedení matričních knih je svěřeno matričním úřadům, kterými jsou

- obecní úřady,
- v hlavním městě Praze úřady městských částí,
- v územně členěných statutárních městech úřady městských obvodů nebo úřady městských částí,
- pro území vojenských újezdů újezdní úřady, které vedou matriční knihy a vykonávají další činnosti stanovené zákonem.⁵

Vedení matričních knih, do kterých se zapisuje narození, uzavření manželství, vznik partnerství a úmrtí občanů, ke kterým došlo v cizině, je svěřeno Úřadu městské části Brno-střed (dále jen „zvláštní matrika“)

2.1 Právní úprava

Jméno hrálo a hraje významnou roli v životě člověka, je jedním z nevlastnějších znaků člověka a slouží k jeho individualizaci. Právní ochrana jménu byla poprvé poskytnuta

⁴ § 1 zákona o matrikách

⁵ § 1 odst. 1 vyhlášky ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb, kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších vyhlášek. Příloha č. 1 obsahuje seznam matričních úřadů a vymezení jejich správních obvodů.

tzv. třetí novelou k občanskému zákoníku přijatou v roce 1916. V § 43 bylo dáno právo domáhat se soudní ochrany každému, komu bylo upíráno užívat jeho jméno nebo ubližováno neoprávněným užíváním jeho jména, jakož i jména krycího, čili pseudonymu.⁶

I dnes je jménu⁷ poskytována zvýšená ochrana, která je zakotvena nejen v zákonech, ale i v usnesení č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (dále jen „Listina“) a mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika vázána. V článku 24 odst. 2 vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (dále jen „Mezinárodní pakt o občanských a politických právech“), je zakotveno, že každé dítě je registrováno okamžitě po narození a dostane jméno. Obdobné ustanovení obsahuje i sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte (dále jen „Úmluva o právech dítěte“), kde je v článku 7 dáno právo dítěte na registraci, jméno, státní příslušnost. Dále zavazuje smluvní státy k respektování práva dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně jeho jména a k poskytnutí ochrany a pomoci v případě nezákonného zásahu do jeho totožnosti. Sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, ve znění pozdějších sdělení (dále jen „Evropská úmluva“), výslovně právo na jméno neupravuje, ale její článek 8 je v tomto smyslu vykládán.

Listina výslovně neupravuje právo na jméno, avšak v článku 10 odst. 1 zaručuje právo na ochranu jména. Jméno je chráněno zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), který stanoví, že každá fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.⁸ *Obsahem práva na jméno je výlučné právo subjektu užívat jména a bránit tomu, aby kdokoli jiný tohoto jména neoprávněně užíval.*⁹ Dále obsahuje možnosti obrany před neoprávněnými

⁶ ADAMOVIČ, Karolína a Pavel MATES, Právní pověry, 1. vyd. Ilustrace Pavel Pleskač. Praha: Linde, 1996, Populárně o právu a ekonomii. s. 97

⁷ pojem jméno v tomto případě zahrnuje jméno osobní i příjmení

⁸ § 11 občanského zákoníku

⁹ KODRIKOVÁ, Zuzana. Jméno jako identifikační znak fyzických osob II. Právo a rodina. 2004, č. 12, s. 20

zásahy do osobnostního práva, upuštění od neoprávněného zásahu, odstranění následků těchto zásahů a poskytnutí patřičného zadostiučinění. V oblasti ochrany jména je dalším důležitým zákonem zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“), který v souladu s právem Evropských společenství a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, upravuje práva a povinnosti při zpracování osobních údajů¹⁰, mezi něž jméno, popřípadě jména a příjmení patří.

Jméno a příjmení se jako jedny ze základních identifikačních znaků fyzické osoby zapisují do informačního systému evidence obyvatel patřícího mezi základní informační systémy veřejné správy. Tento informační systém je upraven zákonem č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dále jsou obsaženy v základních registrech, jejichž vedení upravuje zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů. Zapisují se také do dalších informačních systémů, které slouží nejen veřejné správě, ale i soudům či Policii České republiky

Užívání jména a příjmení a možnosti jejich změn jsou upraveny zejména zákonem o matrikách. Prováděcím předpisem k tomuto zákonu je vyhláška Ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon o matrikách, v pozdějším znění. Dalším důležitým právním předpisem v dané oblasti je zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rodině“), kde nalezneme právní úpravu příjmení dětí, manželů, osvojců. Registrovaným partnerstvím se zabývá zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“) a také prováděcí vyhláška č. 300/2006 Sb., kterou se provádí zákon o registrovaném partnerství, ve znění vyhlášky č. 389/2007 Sb..

Právní úprava týkající se cizinců je obsažena v zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) a v zákoně č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“).

¹⁰ § 1 zákona o ochraně osobních údajů

Krátce po vzniku Československé republiky byl přijat zákon č 61/1918 Sb., jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly (dále jen „zákon o zrušení šlechtictví“), kterým bylo zrušeno šlechtictví a veškerá práva z něj plynoucí. Bývalým šlechticům bylo zakázáno užívat svého rodného jména s přídomkem nebo dodatkem, který vyznačuje šlechtictví. Tento zákon je stále platný a účinný.¹¹

Jméno a příjmení patří mezi základní lidská práva, proto k jejich změně může dojít, nestanoví-li zákon o matrikách nebo zákon o rodině něco jiného, pouze na základě rozhodnutí, které se vydává na základě žádosti o změnu jména nebo příjmení podané osobou žádající o změnu nebo jejími zákonnými zástupci. Jako procesní předpis se v těchto případech použije zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“). Při změně jména nebo příjmení se dále použije zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o správních poplatcích“), který stanovuje výši správního poplatku v případě podání žádosti o změnu jména nebo příjmení.

Bude-li o otázkách jména či příjmení rozhodováno soudem bude se postupovat podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“).

Přestupky na úseku matrik, jména a příjmení jsou vymezeny v § 42 c zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“). V zákoně o přestupcích jsou popsány skutkové podstaty přestupků na úseku matrik, jména a příjmení, včetně stanovení výše pokuty, kterou je možno uložit.

2.2 Určení jména dítěti

Rodiče určují dítěti jméno záhy po jeho narození. Při volbě jména jsou rodiče omezeni zákonnými limity stanovenými v § 62 zákona o matrikách. Do matriční knihy nelze zapsat jména:

- zkomolená
- zdobnělá, s výjimkou zdobnělých jmen uznávaných jako jména samostatná

¹¹ MIKULE, Vladimír. Základy statusových práv v právu veřejném a přehled jejich současné úpravy. Správní právo. 2003, č. 5-6, s. 262

- domácká,
- fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak, čeština obsahuje také tzv. jména obourodá, jejichž tvar je stejný v mužské i ženské podobě
- dále matriční úřad nezapíše dítěti jméno, pokud je mu známo, že toto jméno již užívá žijící sourozenec, mají-li sourozenci společné rodiče, přičemž za stejná jména se považují i cizojazyčné podoby téhož jména.

Pokud mají žijící sourozenci společného pouze jednoho rodiče, může nastat situace, že všichni ponесou stejné jméno (popř. jména).

V případě pochybnosti o správné pravopisné podobě jména, je občan povinen předložit doklad vydaný znalcem.¹² Uznávanou znalkyní je v oboru jmen PhDr. Miloslava Knappová, CSc., která se dané problematice věnuje a jako pomůcku budoucím rodičům vydala publikaci s názvem „Jak se bude vaše dítě jmenovat?“, která vyšla naposledy v roce 2010. Znalecké vyjádření je ovšem možné požadovat i od vědeckých institucí např. Ústavu pro jazyk český nebo od Akademie věd České republiky, nebo jiného specializovaného pracoviště zabývajícího se českým jazykem či užíváním jmen.¹³

Pro dítě nelze vytvořit nové jméno, jména se volí ze systému doložených, existujících jmen a do matriky se zapisují jejich základní, spisovné podoby. Repertoár používaných jmen se ovšem neustále obměňuje a přizpůsobuje se různým trendům. K obohacování dochází několika způsoby:

- přehodnocováním – původně domácká podoba jména, která již ztratila své citové zabarvení, se stane oficiální podobou jména,
- ožívováním jmen zastaralých, dříve užívaných,
- přitvářením dosud neexistujících nebo neužívaných ženských podob jmen k mužským jménům,

¹² § 62 odst. 1 zákona o matrikách

¹³ GRONWALDOVÁ Wagnerová, Petra a MORÁVKOVÁ, Jitka. Statusové věci občanů. Praha: ASPI, 2009. s. 9

- přejímáním jmen z cizích jazyků.¹⁴

Dřívější stanovisko vydané znalcem, může být na základě nových poznatků změněno.

Příslušný k zápisu jména popřípadě jmen do knihy narození je matriční úřad, v jehož správním obvodu se fyzická osoba narodila. Pokud se nezjistí místo narození provede zápis matriční úřad, v jehož správním obvodu byla narozená osoba nalezena. Dojde-li k narození fyzické osoby v dopravním prostředku, provede zápis narození matriční úřad, v jehož správním obvodu došlo k vyložení osoby z dopravního prostředku. Zápis do knihy narození se provádí na základě písemného hlášení o narození živého či mrtvého dítěte, nebo na základě ústního oznámení o narození dítěte mimo zdravotnické zařízení, pokud jeho matce nebyly ani následně poskytnuty zdravotní služby, v takovém případě sepíše matrikář s oznamovatelem zápis o tomto oznámení.¹⁵

Co se rozumí pod pojmem narození živého a mrtvého dítěte se dnes již v právní úpravě nedozvíme. Definice těchto pojmů byla obsažena ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, která pozbyla platnosti 31. března 2012. Oporu pro určení obsahu těchto pojmů můžeme nalézt ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky. Zde je uvedeno, že pro potřeby položek 15 a 16, které se týkají úmrtí matek, se *za narození živého dítěte se považuje úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matčina, bez ohledu na délku trvání těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, to je srdeční činnost, pulzaci pupečníku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen nebo placenta připojena. Pro potřeby vyplnění Listu se mrtvě narozeným dítětem rozumí plod narozený bez známek života, jehož hmotnost je 500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po dvacátém druhém dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě.*

¹⁴ KNAPPOVÁ, Miloslava. Jak se bude vaše dítě jmenovat? vyd. 5., přepracované a dop. Praha: Academia, 2010, s 43

¹⁵ § 14 odst. 3 zákona o matrikách

Na jméně dítěte se musí rodiče dohodnout. Jméno, popřípadě jména dítěte se do matriky zapisují podle souhlasného prohlášení rodičů. Souhlasné prohlášení může být učiněno i u poskytovatele zdravotních služeb na předepsaném tiskopise (§ 18 zákona o matrikách). Z této zásady existují výjimky a jméno lze zapsat podle prohlášení jednoho z rodičů, jestliže druhý z rodičů:

- není znám, k zápisu jména či jmen dojde na základě prohlášení matky,
- je pravomocným rozhodnutím soudu zbaven rodičovské zodpovědnosti nebo došlo k pozastavení jeho výkonu rodičovské zodpovědnosti,
- je pravomocným rozhodnutím soudu zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena.¹⁶

Zákonem o matrikách je stanovena lhůta pro určení jména dítěte jeden měsíc od jeho narození. Nedohodnou-li se rodiče v jednoměsíční lhůtě na jméně, popřípadě jménech dítěte, vůbec dítěti jméno neurčí nebo mu určí jméno, popřípadě jména, které nelze do knihy narození zapsat, matriční úřad nezapíše do knihy narození jméno, popřípadě jména, a učiní o tom oznámení soudu.

Pokud se rodiče nedohodli na jménu či jménech dítěte může jít o tyto dílčí případy:¹⁷

- rodiče chtějí dát dítěti jedno jméno, ale nedohodli se na něm, v takovém případě určí jméno dítěti soud. Návrh na určení jména dítěte soudu může podat každý z rodičů. Nedojde-li k určení jména a jeho zapsání do matriční knihy do jednoho měsíce, musí o tom matriční úřad podat oznámení k příslušnému soudu.
- Rodiče chtějí dát dítěti dvě jména a nedohodli se na jednom z nich. Matriční úřad zapíše dítěti jméno, na kterém se rodiče dohodli, a druhé jméno zapíše na základě rozhodnutí soudu.
- Rodiče chtějí dát dítěti dvě jména a nedohodli se ani na jednom, postupuje se jako v prvním případě.

¹⁶ § 18 zákona o matrikách

¹⁷ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách, jménu a příjmení: s poznámkami a souvisejícími předpisy. Vyd. 1. Praha: IFEC, 2002, s. 76

- Rodiče se nedohodli ani na počtu jmen ani na jménech.

V řízení o určení jména dítěte se bude postupovat podle občanského soudního řádu. Řízení bude osvobozeno od soudního poplatku podle § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Účastníkem řízení bude nezletilé dítě, kterému bude třeba ustanovit opatrovníka z důvodu střetu zájmů rodičů a nezletilého dítěte. Pro rozhodování jaké jméno určit zákon nedává soudcům žádná vodítka, musí tedy vycházet z dostupné judikatury a vlastního uvážení. V případě neshody rodičů zpravidla určí dítěti jméno navržené tím z rodičů, který se o dítě převážně stará.¹⁸

Může nastat situace, kdy není znám ani jeden z rodičů dítěte. Dítě bylo nalezeno na území České republiky a jeho totožnost ani totožnost jeho rodičů není známa.¹⁹ Dítě se narodilo ve zdravotnickém zařízení, avšak totožnost jeho matky není známa, protože totožnost matky byla prokázána falešnými doklady. Při zápisu dítěte nezjištěné totožnosti do knihy narození se postupuje podle výsledků šetření orgánů policie a zprávy lékaře obsahující sdělení o pohlaví a pravděpodobném datu narození dítěte.²⁰ O jménu dítěte bude v takovémto případě rozhodovat soud. Nelze-li zjistit datum narození dítěte nezjištěné totožnosti, určí ho soud.

Není-li totožnost matky známa, protože se jednalo o utajený porod²¹, provede se zápis dítěte, jehož matka požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, do knihy narození podle zprávy poskytovatele zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení, byl porod ukončen. Zápis obsahuje údaje uvedené v § 14 odst. 1 zákona o matrikách, přičemž údaje o jménu, popřípadě jménech, příjmeních, popřípadě rodných příjmeních, datu a místu narození, rodném čísle, státním občanství a místu trvalého pobytu rodičů se do knihy narození nezapíší. *Utajení totožnosti matky při porodu se nijak nedotýká právního vztahu mezi matkou a dítětem, který vzniká ze zákona, a matce tak vzniká rodičovská odpovědnost v plném rozsahu.*²² Jméno určené matkou by mělo

¹⁸ Určení a změna jména a příjmení dítěte. Právo a rodina. 2009, č. 1, s.22

¹⁹ Podle § 2 písm. d a § 5 zákona č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je fyzická osoba nalezená na území České republiky státním občanem České republiky, neprokáže-li se, že narozením nabyla státní občanství jiného státu.

²⁰ § 17 odst. 2 zákona o matrikách

²¹ § 37 zákona č 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

²² KODRIKOVÁ, Zuzana. "Anonymní" porody - jsou skutečně utajené?. Právo a rodina. 2005, č. 6, s. 19

být zapsáno do knihy narození a pouze v případě, že by nedošlo k určení jména dítěti matkou, by o něm rozhodoval soud.

2.3 Užívání české podoby cizojazyčného jména

Občanovi České republiky, který má v matriční knize zapsáno jméno v cizojazyčné podobě, je umožněno užívat jméno (popř. jména) v podobě české. Pro užívání české podoby cizojazyčného jména se nevyžaduje povolení. Chce-li občan užívat českou podobu cizojazyčného jména (popřípadě jmen), musí tuto skutečnost oznámit matričnímu úřadu, v jehož knize narození je jméno (popřípadě jména) zapsáno. Při ustanovování české podoby jména musí být dodrženy obecné zásady pro volbu jména stanovené v § 62 odst. 1 zákona o matrikách a vzniknou-li pochybnosti zda jde o českou podobu jména, musí oznamovatel předložit znalecký posudek.

Oznámení o změně cizojazyčné podoby jména na českou lze učinit pouze jednou a není dána možnost zpětvzetí.

Zákon nestanovuje formální náležitosti oznámení, proto je třeba vycházet z úpravy obsažené ve správním řádu. Musí být splněn požadavek formy (písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané uznávaným elektronickým podpisem, apod.), dále musí být patrné, kdo je činí, které věci se týká a co se navrhuje. Musí být adresováno správnému matričnímu úřadu. Oznámení se bude posuzovat podle svého skutečného obsahu.

Na otázku, zda je oznamovateli v případě změny podoby jména potřeba vystavit nový rodný list, nedává zákon o matrikách jednoznačnou odpověď. Podle § 58, jsou-li na matričním dokladu (což je i rodný list) chybně uvedeny údaje (o jménu, příjmení, atd.), vystaví příslušný matriční úřad nový matriční doklad (rodný list). Jméno uvedené v matričním dokladu v cizojazyčném tvaru není možno považovat za chybně zapsané jméno. Matričnímu úřadu jsou dány dva možné postupy, na rodný list připíše poznámku o tom, že bylo učiněno oznámení o užívání české podoby původně cizojazyčného jména nebo oznamovateli vystaví nový rodný list.²³

²³ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách, jménu a příjmení: s poznámkami a souvisejícími předpisy. Vyd. 1. Praha: IFEC, 2002, s. 159

2.4 Jména cizinců

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o mezinárodním právu“), stanovuje v § 3, že *způsobilost osoby k právům a k právním úkonům se řídí, není-li v tomto zákoně stanoveno něco jiného, právním řádem státu, jehož je osoba příslušníkem. Činí-li cizinec právní úkon v České republice, stačí, není-li dále uvedeno něco jiného, je-li k úkonu způsobilý podle práva českého.*

Cizinec, jemuž byl matričním úřadem vydán matriční doklad, má povinnost užívat při úředním styku jméno, popřípadě jména, která jsou uvedena na tomto matričním dokladu. Cizinec není omezen v počtu jmen, pokud by však nabyt české občanství, musel by si ze svých jmen zvolit nejvýše dvě, které by nadále užíval.

V případě zápisu jména do matriční knihy platí pro cizince stejná omezení jako pro občany, nesmí být zapsáno jméno zkomolené, zdrobnělé ani domácké. Ženské jméno nelze zapsat osobě mužského pohlaví a naopak, matriční úřad také nezapíše jméno, je-li mu známo, že takové jméno užívá žijící sourozenec společných rodičů. Při zápisu cizojazyčných jmen může být velmi komplikované zjistit, zda jsou dané podmínky splněny. Cizincům není uložena povinnost předložit doklad vydaný znalcem v případě pochybností o správné pravopisné podobě jména. Je tedy na matričním úřadu, zda ustanoví znalce či o otázce rozhodne sám.

2.5 Jména příslušníků národnostních menšin

Sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 96/1998 Sb., o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin (dále jen „Úmluva o ochraně menšin“) vstoupila tato Úmluva pro Českou republiku v platnost v dubnu 1998. Úmluva o ochraně menšin stanovuje v § 11 závazek smluvních stran, uznávat právo každého příslušníka národnostní menšiny na používání příjmení (jména po otci) a křestního jména v menšinovém jazyce a právo na oficiální uznání takových jmen způsobem určeným právním řádem státu.

V České republice jsou národnostní menšiny charakterizovány jako společenství občanů České republiky žijících na území České republiky, kteří se od ostatních občanů odlišují

zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou, tradicemi, a kteří projevují vůli být za národnostní menšinu považováni. Snaží se o zachování a rozvoj své svébytnosti, jazyka, kultury, a ochranu zájmů svého společenství.²⁴

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje v § 7, že *příslušníci národnostních menšin mají právo na užívání svého jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny za podmíněk stanovených zvláštním právním předpisem*. Tímto předpisem je s účinností až od 1. července 2008 zákon o matrikách, který obsahuje odpovídající právní úpravu a to v § 26 odst. 3., kde je občanovi, který je příslušníkem národnostní menšiny a jehož jméno, popřípadě jména, jsou v matriční knize zapsána v českém nebo v jiném než českém jazyce, umožněno na jeho žádost uvést jeho jméno, popřípadě jména, v matričním dokladu v jazyce národnostní menšiny a to pomocí znaků přepsaných do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy. V matriční knize se vyznačí, že došlo k vydání matričního dokladu s uvedením jména, popřípadě jmen, v jazyce národnostní menšiny. Další matriční doklady se již vydávají s uvedením jména, popřípadě jmen, v této podobě.

2.6 Volba a užívání více jmen

Občanu České republiky mohou být zapsána dvě jména, která však nesmí být stejná. Dítěti, které není občanem České republiky a jehož rodiče nemají státní občanství České republiky, je možno zapsat více jmen. V takovém případě je počet jmen dítěte neomezený. Obě (všechna) jména musí splňovat obecné podmínky pro volbu jména dané zákonem o matrikách.

Fyzická osoba, která má v matriční knize zapsáno pouze jedno jméno, může před matričním úřadem prohlásit, že bude užívat dvě jména. Při volbě druhého jména platí stejné zásady jako při volbě jména prvního. Za nezletilého jsou oprávněni učinit toto prohlášení jeho zákonní zástupci. Jedná-li se však o nezletilého staršího 15 let je potřeba připojit k prohlášení jeho souhlas, bez kterého nemůže dojít ke zvolení druhého jména. Prohlášení o volbě druhého jména je možné učinit pouze jednou a nelze je vzít zpět, proto by volba druhého jména měla být dostatečně zvažena.

²⁴ MADAR, Zdeněk. Slovník českého práva. 3. rozš. a podstatně přeprac. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 780

Má-li fyzická osoba v matriční knize zapsána dvě jména je povinna je obě užívat v úředním styku.²⁵

Volba a užívání dvou jmen bylo v České republice dlouho zakázáno. Opět to umožnil s účinností od 1. července 2001 až zákon o matrikách. Právní úpravu týkající se možného počtu užívaných jmen, lze rozdělit na tři různé časové období.

V prvním období (od účinnosti patentu císaře Josefa II., o matrikách, v roce 1784 do 31. prosince 1949) mohlo mít dítě zapsáno v matriční knize více jmen.

Ve druhém období, (od 1. ledna 1950, kdy nabyl účinnost zákon č 55/1950 Sb., o užívání a změně jména a příjmení, do 30. června 2001) mohlo být v příslušném svazku matriční knihy zapsáno pouze jedno jméno, při vydávání matričních dokladů ze zápisů učiněných do 31. prosince 1949 se vždy uvádělo pouze jedno jméno.²⁶

Třetí období (od 1. července 2001 dodnes) bylo řešeno výše. Současná úprava umožňuje volbu a užívání dvou jmen.

Protože právní úprava do roku 1950 umožňovala zapsat do matriční knihy dvě, nebo více jmen, muselo dojít k vytvoření pravidel k určení jména pro úřední styk. Používá se jméno uvedené v matriční knize na prvním místě, avšak je-li některé jméno označeno za hlavní, platí v úředním styku toto jméno.

Fyzické osobě, která má v matriční knize k 31. prosinci 1949 zapsána dvě jména, je umožněno prohlásit před matričním úřadem, že bude tato jména užívat. V případě, že má v takové matriční knize zapsáno více jmen než dvě, může prohlásit před matričním úřadem, které jméno z těchto zapsaných jmen bude užívat jako druhé. Takové prohlášení lze učinit pouze jednou a nelze je vzít zpět.

Prohlášení je možno učinit před matričním úřadem příslušným podle místa trvalého pobytu fyzické osoby, nebo matričním úřadem, v jehož knize narození je jméno zapsáno. Matriční úřad, v jehož knize narození není jméno, kterého se prohlášení týká,

²⁵ § 62 odst. 2 zákona o matrikách

²⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách, jménu a příjmení: s poznámkami a souvisejícími předpisy. Vyd. 1. Praha: IFEC, 2002, s. 156

zapsáno postoupí toto prohlášení do 3 pracovních dnů matričnímu úřadu, v jehož knize narození jméno zapsáno je.²⁷

2.7 Jméno uvedené v matričním dokladu v jiném než českém jazyce

Matriční doklady, potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize a doslovné výpisy z matriční knihy vedené v jiném než českém jazyce jsou vydávány v jazyce českém. Na žádost fyzické osoby, které se zápis týká, může být jméno, popřípadě jména, uvedeno v matričním dokladu v jiném než českém jazyce podle původního zápisu. V matriční knize dojde k vyznačení, že došlo k vydání matričního dokladu s uvedením jména, popřípadě jmen, podle původního zápisu. Dále se další matriční doklady vydávají s uvedením jména, popřípadě jmen, v takovéto podobě.²⁸

Zákonodárce se tímto ustanovením snaží napravit dřívější postupy, kdy zejména po roce 1945 docházelo k uvádění českého přepisu jmen psaných v německém jazyce a to mnohdy i proti vůli osob, jichž se zápis jména (popřípadě jmen) týkal. Zažádá-li si fyzická osoba o takovou změnu jména, nebude se jednat o správní řízení, ale pouze o opravu technickou a písaišskou. Matričnímu úřadu v tomto případě není dána možnost využití správního uvážení a žádosti musí vyhovět.

Při změně podoby jména fyzické osoby, které bylo na její žádost uvedeno jméno v matričním dokladu v jiném než českém jazyce, zpět na jméno v jazyce českém, by se postupovalo v rámci správního řízení o povolení změny jména.

2.8 Přestupky na úseku matrik, jména a příjmení

Přestupkem je zaviněné jednání porušující nebo ohrožující zájem společnosti, které je výslovně označeno za přestupek v zákoně o přestupcích nebo jiném zákoně a zároveň není jiným správním deliktem nebo trestným činem podle zvláštních předpisů. Aby se jednalo o přestupek, musí se ho dopustit odpovědná osoba, tedy fyzická osoba, která je v době spáchání přestupku příčetná a dovršila patnáctý rok věku. Sankce, které je možné za přestupek uložit vymezuje zákon o přestupcích a další zákony. Podle zákona o přestupcích lze uložit napomenutí, pokutu, zákaz činnosti, propadnutí věci nebo zákaz pobytu. Postačí-li k nápravě samotné projednání přestupku, lze v rozhodnutí

²⁷ § 86 zákona o matrikách

²⁸ § 26 zákona o matrikách

o přestupku od uložení sankce upustit. Není-li dán zákonem o přestupcích nebo jiným zákonem zvláštní postup, postupuje se v řízení o přestupcích podle správního řádu.

Přestupky na úseku matrik, jména a příjmení jsou upraveny v § 42 c odst. 1 zákona o přestupcích, který říká, že přestupku se dopustí ten, kdo

- a) úmyslně zničí, poškodí nebo zneužije rodný, oddací nebo úmrtní list, osvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství a osvědčení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství,
- b) nesplní oznamovací povinnost matričnímu úřadu při narození, úmrtí nebo uzavření manželství stanovenou zákonem o matrikách nebo úmyslně uvede při plnění oznamovací povinnosti nesprávné údaje,
- c) úmyslně neužívá při úředním styku jméno, popřípadě jména nebo příjmení, která jsou uvedena v rodném nebo oddacím listu vydaném matričním úřadem v České republice nebo jiným příslušným úřadem.

Za spáchání přestupku na úseku matrik, jména a příjmení lze uložit pokutu do výše 5000 Kč.

Zákon o přestupcích rozlišuje dvě formy zavinění, zavinění úmyslné a z nedbalosti. K odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.²⁹ Přestupek je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel:

- věděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že tento zájem neporuší nebo neohrozí nebo
- nevěděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ač to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Úmyslně je přestupek spáchán, jestliže pachatel

- chtěl svým jednáním porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem nebo
- věděl, že svým jednáním může ohrozit zájem chráněný zákonem, a pro případ, že jej poruší nebo ohrozí, byl s tím srozuměn.

²⁹ § 3 zákona o přestupcích

Příčemž jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých osobních poměrů povinen.³⁰

Zavinění z nedbalosti postačí ke spáchání přestupku v případě nesplnění oznamovací povinnosti matričnímu úřadu podle § 42 c odst. 1 písmeno b, k naplnění skutkových podstat ostatních přestupku na úseku matrik, jména a příjmení je nutné úmyslné zavinění. Úmysl hlavně v případě zničení nebo poškození matričního dokladu se bude velmi těžko prokazovat. K poškození či zničení matričních i jiných dokladů může dojít i běžným používáním. Poškozený či zničený matriční doklad lze nahradit novým, který vystaví matriční úřad. Za vystavení nového matričního dokladu je účtován správní poplatek 100 Kč.³¹

³⁰ § 4 zákona o přestupcích

³¹ Sazebník položka 16 zákona o správních poplatcích

3 Příjmení

Každý z nás má nejméně dvě jména, jméno osobní a příjmení. Zatímco jména si lidé dávají už od nepaměti, příjmení se vyvíjela postupně. S nárůstem počtu lidí v jednotlivých obcích, městech nebo jiných kolektivech přestalo k přesnému odlišení osob postačovat pouze osobní jméno. K rozlišení lidí se ke jménům přidávali různé přídomky, přívlastky a doplňky, kterými se jmenovci od sebe odlišovali. Z těchto nedědičných příjmí se postupně vyvinula dědičná příjmení. Dědičná příjmení nebyla z počátku stálá, někdy se u rodu udržela i několik generací, jindy se změnila již během života jednoho nositele. Příjmení vznikala od 14. do 18. století, nejdříve u šlechty později i u měšťanů a svobodných sedláků. Vývoj společnosti spolu se zdokonalující se veřejnou správou vedly k potřebě přesné evidence osob, která nebyla možná bez ustálených příjmení.

Dědičnost a neměnnost příjmení u nás byla uzákoněna patentem vydaným v roce 1780, kdy dostali příjmení i bezzemci a čeledí.³² Ohledně data vydání patentu nepadají mezi českými onomastiky shoda. Někteří zastávají názor, že patent byl vydán až v roce 1786.³³ Patent stanovil zákonná pravidla pro odvozování rodinných jmen a zakázal příjmení svévolně měnit či pozměňovat. Další patent³⁴ se týkal jmen židovského obyvatelstva, který nařizoval všem židům v monarchii přijetí stálých příjmení a také německých rodných jmen. Dvorní dekret z 12. listopadu 1787 zavedl seznam rodných německých jmen pro obě pohlaví.³⁵

Fyzická osoba, které byl matričním úřadem vydán matriční doklad, má nejen právo ale i povinnost užívat v úředním styku příjmení, popřípadě více příjmení, která jsou na tomto matričním dokladu uvedena.

³² MOLDANOVÁ, Dobrava. Naše příjmení. Vyd. 2., upr. Praha: Agentura Pankrác, 2004, s. 8-9

³³ MATES, Vladimír. Jména tajemství zbařená: malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení. Vyd. 2. Praha: Epoque, 2002, s. 301-302

³⁴ Patent z 23. července 1787

³⁵ Slovník veřejného práva československého. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, str. 96

3.1 Příjmení narozeného dítěte

Příjmení dítěte vyjadřuje existenci rodinně právního vztahu mezi rodiči a dětmi. Protože je příjmení jedním z významných individualizačních znaků, jsou možnosti jeho určení a případné změny podrobně upraveny.³⁶ Právní úpravu týkající se určení příjmení dítěte nalezneme v zákoně o rodině a v zákoně o matrikách.

Dítě narozené manželům za trvání manželství, má příjmení, které bude zapsáno do knihy narození, určeno ještě před narozením na základě prohlášení snoubenců³⁷. Mají-li rodiče společné příjmení, budou ho mít i jejich děti. Mají-li příjmení různá, bude mít dítě příjmení jednoho z nich určené dohodou při uzavření manželství. Tento způsob se užije i pro určení a zápis do knihy narození příjmení dítěte, které se narodí do uplynutí třetího dne po zániku manželství nebo jeho pravomocného prohlášení za neplatné, pokud matka v této době neuzavřela manželství nové. Uzavřela-li matka nové manželství, domněnka otcovství svědčí dle zákona o rodině manželů pozdějšímu, a dítě ponese jejich společné příjmení nebo příjmení, na kterém se při uzavírání manželství dohodli jako na příjmení jejich společných dětí. Nevyplyvá-li dohoda o příjmení dítěte z oddacího listu rodičů (např. došlo k uzavření manželství v cizině), zapíše se dítěti příjmení podle dohody rodičů.

Dítě narozené rodičům, kteří neuzavřeli manželství a mají různá příjmení, bude určeno a do knihy narození zapsáno příjmení na základě dohody rodičů při určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, nebo podle pravomocného rozsudku soudu o určení otcovství. Tato formulace může svádět k závěru, že při rozhodování o určení otcovství bude soud rozhodovat i o příjmení dítěte. Občanský soudní řád v § 113 stanovuje, že s řízením o určení otcovství je spojeno řízení o výchově a výživě nezletilého dítěte. S určením příjmení dítěte při rozhodování soudu o určení otcovství není v zákoně o rodině ani v občanském soudním řádu počítáno.³⁸ I zde je tedy možná dohoda rodičů o určení příjmení dítěte. Dohodou lze dítěti určit příjmení nejen po jeho narození, ale i před jeho narozením, dochází-li k určení otcovství k nenarozenému dítěti.

³⁶ MACHÁČKOVÁ, Lenka. Pravidla pro určení i změnu příjmení dítěte. Právo a rodina. 2002, č. 1, s. 8

³⁷ Prohlášení podle § 8 zákona o rodině

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 152

Dohodou lze určit pouze příjmení, které má v době uzavření dohody jeden z rodičů nebo dítě. V případě dítěte, které není občanem a jehož rodiče nemají státní občanství České republiky, dojde k zápisu příjmení podle dohody rodičů. Jedná-li se o dítě starší 15 let, musí být k dohodě o určení příjmení připojen souhlas tohoto dítěte. Tuto dohodu nelze měnit.

Společné děti týchž rodičů nemohou mít stejná jména a nemusí mít ani stejná příjmení. Při uzavření manželství dochází k určení příjmení pro všechny společné děti. Pokud však manželství uzavřeno nebylo, není vyloučeno, aby rodiče v případě narození dalšího společného dítěte uzavřeli dohodu s určením jiného příjmení, než bylo v dohodě předchozí. Sourozenci tak mohou nést různá příjmení, jedno dítě může mít příjmení po otci a druhé po matce.

V případě, že nelze dosáhnout dohody rodičů o příjmení dítěte, matriční úřad (stejně jako v případě, že se rodiče nedohodli na jméno či jménech dítěte) nezapíše příjmení dítěte do knihy narození a učiní o tom oznámení soudu.

Není-li otec dítěte znám (jedná se o dítě narozené mimo manželství, kdy v okamžiku narození není určeno otcovství), zapíše se dítěti do knihy narození příjmení matky, které má v době narození dítěte.³⁹ Příjmení matky bude mít zapsáno i dítě, pokud došlo k úspěšnému popření otcovství dítěte. Mělo-li v knize narození zapsané příjmení otce, nadále bude mít zapsané příjmení matky.

Matriční úřad učiní oznámení soudu i tehdy, je-li totožnost dítěte neznámá. Soud tedy bude rozhodovat nejen o jménu, ale i o příjmení dítěte.

Zákon o matrikách neřeší situaci dítěte narozeného matce, která požádala o utajení své totožnosti v souvislosti s porodem. To by mělo nést příjmení matky, protože utajeným porodem matka požádala o utajení své totožnosti, nikoli však o utajení totožnosti svého dítěte.

Příslušnost matričního úřadu k zápisu příjmení bude stejná jako v případě jména.⁴⁰ Příjmení se bude spolu se jménem či jmény zapisovat do knihy narození.

³⁹ § 19 odst. 4 zákona o matrikách

⁴⁰ Viz kapitola 2. 2

3.2 Užívání více příjmení

Zákonem o matrikách je v § 70 odst. 1 taxativně vymezeno, v jakých případech může občan České republiky užívat více příjmení:

- pokud došlo k nabytí více příjmení podle dříve platných předpisů a oprávnění je užívat je dáno i podle zákona o matrikách,
- pokud při uzavírání manželství souhlasně prohlásil, že příjmení druhého snoubence, který užívá více příjmení, bude jejich společným příjmením,
- pokud při uzavírání manželství prohlásil, že spolu se společným příjmením bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí,
- jde-li o příjmení dítěte v případě, že jeho rodiče jsou oprávněni užívat více příjmení.

Stanovená pravidla pro užívání více příjmení platí jen pro české státní občany, fyzickým osobám, které jsou občany cizího státu lze zapsat dvě nebo více příjmení bez výše uvedených omezení. *Pokud se v České republice narodí dítě, které je výhradně cizím státním občanem, lze mu zapsat víceslovné příjmení podle cizích zvyklostí. Byť zákon tuto možnost nezmiňuje výslovně jako v případě jmen, lze mít za to, že ji nevylučuje.*⁴¹

Možnost změny v užívání více příjmení je stanovena stejně pro české státní občany i pro občany jiných států. Fyzická osoba, která má příjmení zapsána v knize narození nebo v knize manželství, může prohlásit před matričním úřadem, že bude užívat pouze jedno, popřípadě dvě příjmení. Přičemž si fyzická osoba může zvolit, které z více příjmení bude užívat. Během trvání manželství je možné takovéto prohlášení učinit pouze souhlasným prohlášením manželů. Jestliže fyzická osoba při uzavírání manželství prohlásila, že spolu se společným příjmením bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí, nelze za trvání tohoto manželství prohlášením upustit od užívání společného příjmení. Ponechala-li si fyzická osoba při uzavírání manželství své dosavadní příjmení, které je složeno z více příjmení, a současně tato příjmení užívají společně nezletilé děti manželů, lze prohlášení o upuštění od užívání příjmení za trvání

⁴¹ MOTEJL, Otakar a Martin VALÁŠEK. Matriční úřady: Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008. s. 30

manželství učinit pouze se souhlasem druhého manžela. Tato změna se bude týkat i společných nezletilých dětí manželů.

V otázce nabytí více příjmení uzavřením manželství se mohou právní úpravy jednotlivých států lišit. Podle české právní úpravy je dána snoubencům možnost prohlásit při uzavírání manželství, že spolu s příjmením společným bude jeden z nich užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí.⁴² Ve světle rozsudku Nejvyššího správního soudu 4 As 52/2004 ze dne 28. 12. 2005 a judikatury mezinárodních soudních institucí, byla přijata novela zákona o matrikách s účinností od 1. července 2008. Od této doby může zvláštní matrika při zápisu manželství uzavřeného na území cizího státu na základě žádosti občana uvést jeho příjmení i příjmení jeho manžela v podobě uvedené na cizozemském matričním dokladu.⁴³

3.3 Příjmení žen

Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.⁴⁴ Skloňování a přechylování příjmení patří mezi charakteristické rysy českého mluvnického systému. Skloňování příjmení vychází ze systému obecných českých jmen a přechylování (odvozování ženských příjmení z příjmení mužských) navazuje na skloňování mužských příjmení. Přechylování příjmení plní v češtině dvě důležité funkce, jednoznačné vyjádření pohlaví pojmenovávané osoby a možnost skloňování ženského příjmení v českém textu. Skloňování a přechylování příjmení se řídí českými mluvnickými a slovtvornými pravidly. Tato pravidla představují normu z hlediska společenského, nikoli právního.⁴⁵

Ženská podoba většiny českých i cizích příjmení se vytváří přidáním přípony -ová, resp. -á. (např. Popov - Popova, Foster - Fosterová). V češtině se tato příjmení bez problémů zařadí pod české skloňovací vzory. U cizích příjmení, která jsou zakončena na samohlásku a nemají v češtině analogické varianty zakončení, se připouští možnost ponechat ženské příjmení při matričním zápisu i v podobě nepřechýlené (např. Ollé - Olléová i Ollé, Borgia - Borgiová i Borgia). Pokud je příjmení tvořeno přídavným

⁴² § 8 odst. 1 zákona o rodině

⁴³ §70 odst. 4 zákona o matrikách

⁴⁴ § 69 odst. 1 zákona o matrikách

⁴⁵ KNAPPOVÁ, Miloslava. K jazykovým a právním aspektům přechylování příjmení v češtině. Naše řeč. 2003, č. 3, s. 118

jménem, skloňuje se a přechyluje podle českých přídavných jmen (např. Černý – Černá, Malý – Malá).

3.4 Užívání příjmení žen ve tvaru, který není v souladu s pravidly českého pravopisu

O možnostech užívání příjmení žen ve tvaru, který není v souladu s pravidly českého pravopisu (dále jen „v mužském tvaru“), se vede již dlouhou dobu diskuze. Což vedlo ke změně úpravy dané problematiky v roce 2004 a návrhu na další změnu v roce 2013. Do 14. dubna 2004 bylo umožněno matričnímu úřadu na žádost nositelky uvést její příjmení v matričním zápisu vedle tvaru příjmení vytvořeného podle pravidel české mluvnice i její příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídala, pouze v případech, kdy tak stanovila mezinárodní smlouva, kterou byla Česká republika vázána. Z těchto dvou forem příjmení si pak nositelka vybrala pouze jednu, která se nadále uváděla v matričním dokladu. Jediná mezinárodní smlouva vztahující se na danou problematiku byla Úmluva o ochraně menšin, která vstoupila pro Českou republiku v platnost v dubnu 1998. Tato úmluva umožňovala volbu formy příjmení pouze ženám, které měly občanství České republiky a současně se hlásily k jiné než české národnosti. V některých případech docházelo k obcházení daného ustanovení tak, že se státní občanky České republiky účelově hlásily k jiné než české národnosti jen proto, aby jim bylo umožněno užívat příjmení v jiném než českém tvaru.⁴⁶

Od 15. dubna 2004 je úprava dané problematiky o něco liberálnější. Žena má možnost při zápisu uzavření manželství do matriční knihy podat žádosti o uvedení příjmení, které bude po uzavření manželství užívat, v mužském tvaru, jde-li o

- cizinku,
- občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- občanku, jejíž manžel je cizinec,
- občanku, která je jiné než české národnosti.⁴⁷

⁴⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách, jménu a příjmení: s poznámkami a souvisejícími předpisy. Vyd. 1. Praha: IFEC, 2002, s. 164

⁴⁷ § 69 odst. 2 zákona o matrikách

Jedná-li se o dítě ženského pohlaví, lze mu zapsat do knihy narození příjmení v mužském tvaru na základě žádosti rodičů, je-li dítě cizincem, občanem, který má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině, občanem, jehož jeden z rodičů je cizincem nebo občanem, který je jiné než české národnosti. Mužský tvar příjmení dítěte ženského pohlaví se zapíše do knihy narození pouze podle prohlášení druhého z rodičů, jestliže jeden z rodičů:

- není znám,
- je pravomocným rozhodnutím soudu zbaven rodičovské zodpovědnosti, nebo je mu výkon rodičovské zodpovědnosti pozastaven
- je pravomocným rozhodnutím soudu zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena.⁴⁸

Možnost zápisu příjmení ženy v mužském tvaru, je dána i při zápisu úmrtí cizinky, je-li jeho užívání prokázáno matričním dokladem, popřípadě jinou veřejnou listinou.

Užívá-li žena příjmení vytvořené v souladu s pravidly českého pravopisu, může podat žádost o zapsání příjmení v matriční knize v mužském tvaru. Žádost může podat žena, která uzavřela manželství na území České republiky nebo v cizině, pokud se jedná o:

- cizinku, která uzavřela manželství na území České republiky se státním občanem České republiky nebo s cizincem, nebo v cizině se státním občanem České republiky,
- státní občanku České republiky, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině
- státní občanka České republiky, jejíž manžel je cizinec
- státní občanka České republiky, která je jiné než české národnosti.

Ohledně příjmení nezletilého dítěte ženského pohlaví mohou žádost podat jeho rodiče (zákonní zástupci), je-li dítě:

- cizincem, který se narodil na území České republiky,

⁴⁸ § 69 odst. 3 zákona o matrikách

- státním občanem České republiky, který má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině a narodil se na území České republiky nebo v cizině,
- státním občanem České republiky, jehož jeden z rodičů je cizincem, a narodil se na území České republiky nebo v cizině,
- státním občanem České republiky, který je jiné než české národnosti a narodil se na území České republiky nebo v cizině.

Žádost může podat také pozůstalý manžel cizinky, pozůstalé děti cizinky, sourozenec, zplnomocněný zástupce nebo fyzická osoba, pokud prokážou, že je to nezbytné pro uplatnění jejich práv před orgány státu nebo před orgány územních samosprávných celků.

Žádost může být podána u kteréhokoli matričního úřadu nebo u zastupitelského úřadu České republiky. Dojde-li k uvedení příjmení ženy v mužském tvaru, další matriční doklady se vydávají s příjmením v tomto tvaru. Pro podání žádosti není stanovena žádná lhůta. Žádost o užívání příjmení v mužském tvaru lze podat pouze jednou. Všechny další žádosti o uvedení téhož příjmení v mužském tvaru jsou posuzovány jako změna příjmení.

Senát v lednu 2013 projednával a zamítl návrh na změnu zákona o matrikách, která se týkala právě možnosti užívat příjmení žen v mužském tvaru. Podle navrhované právní úpravy by byla možnost volby podoby příjmení, které by si nechala zapsat do matriky, ponechána české státní občance. Zákon měl usnadnit ženám, občankám ČR, používání příjmení bez tzv. přechylování, tedy bez koncovky -ová, -á.

3.5 Příjmení cizinců

Cizinec, jemuž byl matričním úřadem vydán matriční doklad, má povinnost užívat při úředním styku příjmení, popřípadě více příjmení, která jsou uvedena na tomto matričním dokladu.

Dítěti, které není občanem a jehož rodiče nemají státní občanství České republiky, se zapíše příjmení podle dohody rodičů.⁴⁹ Je-li dítě občanem České republiky a zároveň

⁴⁹ § 19 odst. 2 zákona o matrikách

občanem jiného členského státu EU, zapíše se mu do knihy narození příjmení určené dohodou při uzavření manželství, nejsou-li jeho rodiče manželé pozdější dohodou. Rodiče mohou požádat o povolení změny příjmení dítěte na podobu, která je dítěti umožněna užívat podle práva a tradice státu, jehož je občanem.⁵⁰

3.6 Zápis příjmení podle cizozemského matričního dokladu

Pokud došlo k uzavření manželství na území cizího státu, uvede zvláštní matrik na základě žádosti občana při zápisu manželství jeho příjmení i příjmení jeho manžela v podobě uvedené na cizozemském matričním dokladu nebo dokladu totožnosti anebo v potvrzení cizího státu.⁵¹ Tímto postupem zapíše zvláštní matrika i manželství, které bylo uzavřeno na území cizího státu přede dnem 1. července 2008.

Při takovémto zápisu se nepoužije pravidlo stanovené v § 69 odst. 1 zákona o matrikách, tj. že příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.

3.7 Transkripce příjmení

Ohledně zápisu příjmení cizinců do příslušných svazků matričních knih zákon o matrikách mlčí. V § 57 pouze uvádí povinnost předkládat listiny vydané orgány cizího státu, které platí v místě, kde byly vydány, za veřejné listiny a které jsou podkladem pro zápis v matriční knize, s úředním překladem do českého jazyka.

Závazná pravidla pro přepis znaků, kterými se bude matriční úřad při zápisu jména a příjmení do matriční knihy řídit, určuje nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb. (dále jen „nařízení vlády o přepisu znaků“).

Protože zákon o matrikách a zákon o pobytu cizinců upravují užívání a zápis jména, popř. jmen a příjmení cizinců na matričních dokladech a v průkazu o povolení k pobytu rozdílně, vydalo Ministerstvo vnitra doporučení postupu pro matriční úřady.⁵² Zde je stanoveno, že:

⁵⁰ o tomto tématu více v kapitole 6.2.1.1 **Rozsudek C-148/02 a Česká republika**

⁵¹ § 70 odst. 4 zákona o matrikách

⁵² Sdělení Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy, ze dne 4. září 2011

Č. j. MV-63608-9/VS-2011 - Zápis jména a příjmení cizince do matričních dokladů

- cizinci, který vlastní cestovní doklad, uvede matriční úřad do matriční knihy jeho jméno a příjmení v souladu s úředním překladem jeho cizozemského dokladu či listiny do českého jazyka (podle nařízení vlády o přepisu znaků) a v matriční knize v oddíle Záznamy a opravy před podpisem uvede, že „Jméno a příjmení zde zapsaného muže/ženy je v cestovním dokladu uvedeno ve tvaru“ Do poznámky na matričním dokladu uvede obsah oddílu Záznamy a opravy před podpisem.
- Cizinci, který nevlastní cestovní doklad, uvede matriční úřad do matriční knihy jeho jméno a příjmení podle úředního překladu matričního dokladu rodiče pořízeného v souladu s nařízením vlády o přepisu znaků. Dále poučí rodiče dítěte, že v případě vystavení cestovního dokladu dítěte příslušným cizím orgánem, kde bude jméno a příjmení dítěte přepsáno do latinky jiným způsobem než na rodném listu, se mohou dostavit s tímto cestovním dokladem na matriční úřad, kde je narození dítěte zapsáno a matriční úřad provede dodatečný záznam o této skutečnosti do matriční knihy a vydá dítěti nový rodný list s poznámkou, která bude stejná jako v prvním případě.
- Cizinci, který nevlastní cestovní doklad, ale vlastní průkaz o povolení k pobytu či obdobný doklad vydaný orgány České republiky, uvede matriční úřad do matriční knihy jeho jméno a příjmení v souladu s úředním překladem jeho cizozemského matričního dokladu vyhotoveného v souladu s nařízením vlády o přepisu znaků, pokud matriční doklad předkládá k zápisu do matriční knihy. V matriční knize v oddíle Záznamy a opravy před podpisem matriční úřad uvede, že „Jméno a příjmení zde zapsaného muže/ženy je v průkazu o povolení k pobytu (či obdobném dokladu vydaném orgány České republiky) uvedeno ve tvaru“ Do poznámky na matričním dokladu uvede obsah oddílu Záznamy a opravy před podpisem.

4 Změna jména a příjmení

Právní předpisy upravující otázky jmen a příjmení připouštěly vždy ve výjimečných případech i možnost změny. Nebyl zde právní nárok na povolení změny. Původně mohl povolit změnu jména pouze císař, později Ministr vnitra, Zemský národní výbor, národní výbory. Dnes je příslušnost k rozhodování o povolení změny jména a příjmení svěřena matričním úřadům.⁵³

Změnu jména a příjmení lze povolit pouze fyzickým osobám. V České republice lze povolit změnu českým státním občanům a osobám, které nejsou občany, jen mají-li povolen trvalý pobyt podle zákona o pobytu cizinců nebo zákona o azylu. Jméno, popřípadě jména nebo příjmení lze měnit pouze na žádost.

Pro změnu jména jsou nastaveny mnohem volnější podmínky než pro změnu příjmení. Zákon vymezuje podmínky pro změnu jména negativně, tedy v jakých případech není změna jména možná. Nelze změnit jméno osobě mužského pohlaví na ženské, nebo naopak. Nelze změnit jméno na zkomolené, zdrobnělé či domácké, nebo na jméno, které má žijící sourozenec společných rodičů. V případě pochybností o správné pravopisné podobě jména musí žadatel předložit doklad o správné podobě vydaný znalcem.

Změnu jména nebo příjmení nelze povolit, jestliže by byla v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého. Probíhá-li u fyzické osoby změna pohlaví, povolí matriční úřad užívat neutrálního jména a příjmení na základě její žádosti opatřené potvrzením zdravotnického zařízení, u kterého léčba pro změnu pohlaví probíhá.

Změna příjmení je svázána spoustou pravidel a je možná jen v důvodných případech. Změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, nebo směšné, nebo je-li pro to vážný důvod. Bude-li o změnu příjmení žádat žadatel za trvání manželství, může být změna povolena pouze na základě souhlasu obou manželů.

⁵³ KODRIKOVÁ, Zuzana. Jméno jako identifikační znak fyzických osob II. Právo a rodina. 2004, č. 12, s. 18-19

4.1 Žádost o povolení změny jména, příjmení

Žádost o povolení změny jména nebo příjmení podává fyzická osoba, jíž se změna týká, nebo její zákonní zástupci. K rozhodování o žádosti o povolení změny jména nebo příjmení je příslušný matriční úřad, v jehož správním obvodu je žadatel přihlášen k trvalému pobytu. V případě nezletilých dětí rozhoduje matriční úřad v místě trvalého pobytu dítěte. Není-li žadatel, popřípadě nezletilé dítě, přihlášen k trvalému pobytu na území České republiky, je k projednání žádosti příslušný matriční úřad podle místa posledního trvalého pobytu na území České republiky. Pokud není ani takový pobyt, je příslušný k projednání žádosti Úřad městské části Praha 1. Shledá-li matriční úřad závažné důvody, může žádost postoupit k vyřízení matričnímu úřadu, v jehož knize narození je jméno nebo příjmení, které má být změněno, zapsáno. Při rozhodování o žádosti se bude postupovat dle správního řádu.

Náležitosti žádosti o povolení změny jména nebo příjmení jsou uvedeny v § 75 zákona o matrikách, jsou to:

- jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, datum a místo narození, případně datum a místo uzavření manželství, partnerství žadatele,
- rodné číslo,
- místo trvalého pobytu žadatele, popřípadě nezletilého dítěte,
- jméno, popřípadě jména, nebo příjmení, které si žadatel zvolil,
- jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, datum a místo narození manžela, popřípadě nezletilých dětí, vztahuje-li se změna jména, nebo příjmení i na tyto fyzické osoby,
- údaj o státním občanství žadatele, nebo nezletilého dítěte,
- odůvodnění.

K žádosti o povolení změny jména, nebo příjmení musí být přiloženy určité dokumenty, které stanovuje § 76 zákona o matrikách:

- rodný, popřípadě oddací, list žadatele, nebo nezletilého dítěte, popřípadě doklad o uzavřeném partnerství
- jde-li o osoby rozvedené, pravomocný rozsudek o rozvodu manželství,
- jde-li o osoby, jejichž partnerství zaniklo, pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, anebo úmrtní list zemřelého partnera,
- jde-li o osoby ovdovělé, úmrtní list,
- doklad o místu trvalého pobytu na území České republiky,
- doklad o státním občanství,
- souhlas fyzické osoby starší 15 let, jde-li o změnu jejího jména, popřípadě jmen a příjmení.

Týká-li se žádost změny jména nebo příjmení nezletilého dítěte musí být dále přiložen písemný souhlas druhého rodiče, nebo pravomocné rozhodnutí soudu nahrazující tento souhlas. Výjimkou jsou případy, kdy druhý rodič zemřel, v takovém případě se k žádosti přikládá úmrtní list. Pravomocný rozsudek soudu se přikládá, byl-li druhý rodič zbaven rodičovské zodpovědnosti, nebo mu byl výkon jeho rodičovské zodpovědnosti pozastaven, nebo pokud byl zbaven či omezen ve způsobilosti k právním úkonům. Dále není potřeba přikládat souhlas druhého rodiče, není-li známo místo jeho trvalého pobytu.

Žadatel nemusí matričnímu úřadu tyto doklady předkládat, pokud si žádané skutečnosti může matriční úřad ověřit z jím vedené matriční knihy, ze základního registru obyvatel, z informačního systému evidence obyvatel, z informačního systému cizinců, z informačního systému evidence občanských průkazů nebo z informačního systému evidence cestovních dokladů.⁵⁴

Manželům může být za trvání manželství povolena změna příjmení, pouze pokud s tím oba souhlasí. Je-li povolena změna příjmení jednomu z manželů, kteří mají společné příjmení, vztahuje se tato změna i na příjmení druhého manžela a příjmení jejich nezletilých dětí. Pokud si manželé nechali různá příjmení, může jim být povolena

⁵⁴ § 81 a zákona o matrikách

změna příjmení pouze na příjmení jednoho z nich, který s touto změnou vyslovil souhlas. V případě, že rodiče dítěte mají různá příjmení, se změna příjmení rodiče, jehož příjmení má nezletilý, vztahuje i na nezletilého. Mají-li manželé společné příjmení a jeden z nich užívá a na druhém místě uvádí příjmení předchozí, může jim být povolena změna pouze u společného příjmení.

Za povolení žádosti o změnu jména či příjmení je účtován správní poplatek. Výše poplatku je stanovena v položce 11 sazebníku obsaženého v zákoně o správních poplatcích. Poplatek ve výši 100 Kč je účtován při:

- povolení změny příjmení hanlivého, výstředního, směšného, zkomoleného nebo cizojazyčného,
- povolení změny příjmení na dřívější příjmení (např. pokud žádost o užívání dřívějšího příjmení nebyla do jednoho měsíce od právní moci rozsudku o rozvodu manželství),
- povolení změny příjmení dítěte svěřeného do náhradní rodinné péče na příjmení poručníka nebo pěstouna, na společné příjmení poručníků nebo pěstounů anebo příjmení dohodnuté pro jejich vlastní děti, pokud poručníky nebo pěstouny jsou prarodiče nebo sourozenci rodičů nezletilých dětí.

Při povolení změny jména nebo příjmení v ostatních případech je účtován správní poplatek ve výši 1 000 Kč. Poplatek se platí před provedením úkonu, tedy před vydáním rozhodnutí o povolení změny jména, popřípadě jmen, nebo příjmení.

Při změně příjmení manželů, rodičů nebo rodiče a jejich nezletilých dětí na společné příjmení je vybírán pouze jeden poplatek. Při změně příjmení více nezletilých dětí téhož rodiče je také vybírán pouze jeden poplatek.

Od poplatku jsou osvobozeny tyto změny:

- změna příjmení rozvedeného manžela oznámením, že přijímá znovu své dřívější příjmení nebo že upouští od užívání společného příjmení vedle příjmení dřívějšího, pokud došlo k oznámení této skutečnosti kterémukoli matričnímu úřadu do jednoho měsíce po nabytí právní moci rozsudku o rozvodu.

- Změna jména a příjmení osoby v případě změny pohlaví.
- Změna jména, popřípadě jmen, a příjmení fyzické osoby, která je státním občanem České republiky a současně státním občanem jiného členského státu Evropské unie, na podobu, jakou jí umožňuje užívat právo a tradice druhého členského státu.

4.2 Změna příjmení s uzavřením manželství

*Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem.*⁵⁵ Manželství vzniká sňatkem a vytváří statusový svazek mezi mužem a ženou. K uzavření manželství dochází svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Toto prohlášení musí být učiněno veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci, nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem.

Snoubenci se na podobě příjmení, které budou užívat po uzavření manželství, musí dohodnout. Prohlášení o dohodě o příjmení je tradiční součástí obřadu při občanském sňatku. U církevního sňatku dochází k uzavření dohody o příjmení již v předoddavkovém řízení. Pokud by nastal případ, že by k dohodě o příjmení manželů před uzavřením manželství nedošlo, je třeba vycházet z toho, že manželé ponese nadále různá příjmení.

Snoubenci mají povinnost při uzavírání manželství před matričním úřadem nebo oprávněným orgánem církve učinit souhlasné prohlášení o jejich budoucím příjmení. Zákon o rodině jim v § 8 dává na výběr:

- zvolit příjmení jednoho z nich za jejich společné příjmení,
- ponechat si svá dosavadní příjmení,
- zvolit si společné příjmení s tím, že jeden z nich bude užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí, bylo-li předchozí příjmení složeno ze dvou příjmení, může být na druhém místě užíváno a uváděno jen jedno z nich.

⁵⁵ § 1 odst. 1 zákona o rodině

Zákon o rodině umožňuje manželům zvolit si společné příjmení, které i navenek signalizuje jejich společenství. Ze zásady rovnosti muže a ženy vyplývá, že jako společné příjmení si mohou manželé zvolit příjmení buď manžela, nebo manželky, nemohou si však zvolit příjmení třetí.⁵⁶ Tedy příjmení, které žádný z nich v okamžiku uzavření manželství nemá. V případě ponechání si svých dosavadních příjmení, musí prohlásit, které z jejich příjmení bude příjmením jejich společných dětí.

Zdvojené příjmení je tvořeno příjmením druhého z manželů a za pomlčkou původním příjmením daného manžela, přičemž takové příjmení může mít pouze jeden z manželů. Děti pak ponесou to příjmení, které mají oba manželé společné. Jestliže však bylo předchozí příjmení složeno ze dvou příjmení, může být na druhém místě užíváno a uvedeno pouze jedno z nich. Zákon neuvádí, které z těch dvou příjmení by to mělo být tudíž je výběr zcela závislý na dohodě snoubenců. Pokud má jeden ze snoubenců zdvojené příjmení, mohou si ho snoubenci zvolit za společné příjmení.

4.2.1 Příjmení dětí

V případě, že rodiče dítěte uzavřou manželství až po jeho narození, bude mít dítě příjmení určené pro jejich ostatní děti. Ke změně příjmení dítěte zde dochází přímo ze zákona. Podmínkou pro takovou změnu je skutečnost, že dochází k uzavření manželství mezi matkou a otcem dítěte zapsaným v matrice.

Uzavře-li manželství matka dítěte, jehož otec není znám, mohou manželé souhlasně prohlásit před matričním úřadem, že i toto dítě bude mít příjmení určené pro jejich ostatní děti.⁵⁷

4.3 Příjmení při prohlášení manželství za neplatné

Pod vlivem církevního práva se v právním řádu vyvinula soustava okolností, které brání vzniku manželství tak, že manželství vůbec vzniknout nemůže, nebo manželství sice

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s 29

⁵⁷ Zákon o rodině § 39

*vznikne, ale s ohledem na určitou okolnost je považováno za neplatné, případně za nedovolené.*⁵⁸

Neplatné manželství je chápáno jako manželství vzniklé, které působí právní následky, a to až do doby, než je soudem prohlášeno za neplatné. Je-li manželství prohlášené za neplatné, považuje se za neuzavřené. Soud může stanovit neplatnost manželství v zákonem taxativně stanovených případech.

O neplatnost manželství se jedná pokud:

- bylo manželství uzavřeno se ženatým mužem nebo vdanou ženou anebo s osobou, která uzavřela partnerství, pokud toto partnerství trvá.
- Bylo manželství uzavřeno mezi předky a potomky, mezi sourozenci nebo mezi příbuznými, jejichž vztah byl založen osvojením, pokud osvojení trvá.
- Manželství bylo uzavřeno nezletilým. Soud může výjimečně, pokud je to v souladu se společenským účelem manželství, z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let. Nebylo-li vydáno toto povolení, vysloví soud neplatnost i bez návrhu. Je zde dána možnost zhojení vady a to pokud manžel, který byl v době uzavření manželství nezletilý, již dovršil osmnáctý rok, nebo jestliže manželka otěhotněla.
- Bylo manželství uzavřeno osobou zbavenou způsobilosti k právním úkonům nebo osobou, která trpí takovou duševní poruchou, která by měla za následek zbavení způsobilosti k právním úkonům.
- Prohlášení o uzavření manželství bylo učiněno v důsledku bezprávné výhrůžky anebo omylu týkajícího se totožnosti jednoho ze snoubenců nebo povahy právního úkonu uzavření manželství.

V prvních čtyřech případech vysloví soud neplatnost manželství i bez návrhu. V pátém případě vysloví soud neplatnost takového manželství na návrh kteréhokoli z manželů, pokud zde byla vada právního úkonu. K uplatnění neplatnosti takového manželství je

⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 68

manželovi dána prekluzivní lhůta jeden rok ode dne, kdy se dozvěděl o rozhodné skutečnosti.

Rozsudek soudu vyslovující neplatnost manželství má konstitutivní charakter. Na manželství se pohlíží jako by nikdy neexistovalo. Uzavření i neplatného manželství má ovšem vážné právní důsledky a proto ho nelze jednoduše anulovat. Zákon o rodině v § 17 odst. 2, že o právech a povinnostech manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových poměrech po prohlášení manželství za neplatné, platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových poměrech. Manželům se změní osobní status na svobodný. Pokud došlo ke změně příjmení manžela, bude ze zákona opět změněno na takové příjmení, které užíval před vstupem do manželství. Změna příjmení se ovšem nedotkne příjmení společných dětí, kterým zůstane příjmení zvolené při uzavírání manželství.

4.4 Užívání příjmení v souvislosti s rozvodem

Na návrh některého z manželů může být manželství soudem rozvedeno. Samotný rozvod nemá na příjmení manželů vliv. Zákon o rodině dává manželovi, který přijal v souvislosti s uzavřením manželství příjmení druhého manžela, získat zpět své dřívější příjmení. Stačí, pokud do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství oznámí u kteréhokoliv matričního úřadu, že přijímá zpět své původní příjmení nebo že upouští od užívání společného příjmení vedle příjmení dřívějšího. Tímto způsobem je možné získat pouze takové příjmení, které měl rozvedený manžel v době uzavření manželství.

K prohlášení není potřebný žádný formulář, může být učiněno písemně nebo ústně do protokolu na každém matričním úřadě. K prohlášení je třeba přiložit oddací list, doklad o rozvodu manželství s údajem o právní moci a průkaz totožnosti. Jedná se o jednostranný právní úkon, matriční úřad o změně příjmení nerozhoduje, nevydává rozhodnutí, pouze toto oznámení bere na vědomí. Matriční úřad zkoumá pouze dodržení stanovené lhůty, která činí jeden měsíc od právní moci rozhodnutí o rozvodu.

Rozhodnutí rozvedeného manžela o užívání svého dřívějšího příjmení je jeho svobodnou volbou. K rozhodnutí není třeba souhlasu druhého manžela. Druhý manžel nemůže nutit rozvedeného manžela k takové změně příjmení a ani mu v ní bránit. Změna příjmení rozvedených manželů nemá vliv na příjmení dětí pocházejících z manželství.

V případě zániku manželství smrtí nebo prohlášením za mrtvého není takováto změna příjmení možná.

Pokud by došlo ke zmeškání jednoměsíční lhůtu po právní moci rozhodnutí o rozvodu, může rozvedený manžel požádat matriční úřad o povolení změny příjmení, za což zaplatí správní poplatek 100 Kč.

4.5 Příjmení partnerů podle zákona o registrovaném partnerství

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem o registrovaném partnerství. Tento zákon nepočítá s možností společného příjmení partnerů. Uzavření registrovaného partnerství může být příležitostí k tomu, aby si partner či partnerka požádali o změnu svého příjmení podle ustanovení zákona o matrikách a užívali příjmení společné.

Příjmení žen je zapisováno v souladu s pravidly českého pravopisu. Partnerství vzniká na základě projevu vůle dvou osob stejného pohlaví učiněného formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství. Při zápisu takového prohlášení je možné na základě žádosti ženy, které se prohlášení týká, uvést její příjmení v knize registrovaného partnerství v mužském tvaru, jedná-li se o cizinku nebo o občanku, která má bydliště v cizině, je jiné než české národnosti nebo jejíž partnerka je cizinka. Žádost o užívání příjmení v mužském tvaru lze podat u kteréhokoli matričního úřadu i zpětně, pokud již byl zápis v knize registrovaného partnerství proveden. Pro podání žádosti není stanovena žádná lhůta.

4.6 Změna osvojením

Osvojení je nejvýznamnější formou náhradní rodinné výchovy. Osvojením se rozumí „přijetí cizího dítěte za vlastní“⁵⁹ Jeho cílem je vytvoření takového právního vztahu mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi biologickými rodiči a jejich vlastními dětmi. Osvojené dítě získává ze zákona příjmení nových rodičů. Mezi dítětem a příbuznými osvojitelů vzniká příbuzenský vztah. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou zanikají.

⁵⁹ RADVANOVÁ, Senta. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Editor Jiří Švestka, Jan Dvořák. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 109

Osvojitelům je v § 64 zákona o matrikách dána možnost do 6 měsíců od právní moci rozsudku o osvojení, nejpozději však do dosažení zletilosti osvojenec, zvolit osvojení jiné jméno, či jména, než zapsané v matriční knize. Učinit tak mohou souhlasným prohlášením před matričním úřadem. Má-li osvojenec zapsáno pouze jedno jméno, mohou mu zvolit druhé. Pokud se jedná o osvojenec staršího 15 let, je třeba k prohlášení připojit jeho souhlas, bez něhož ke změně jména nebo zvolení jiného nebo druhého jména nemůže dojít. Jde-li o osvojení dítěte manželem matky, nebo manželkou otce, mají tato práva manželé. Jde-li o osvojení osamělou fyzickou osobou, má práva tato práva tato osoba. Při volbě jména platí stejná omezení jako v případě volby jména, či jmen, narozenému dítěti. V případě zmeškání dané lhůty je možnost jméno osvojení změnit pouze na základě žádosti o povolení změny jména.

Zánik nebo zrušení osvojení nemá vliv na jméno, popřípadě jména, které bylo osvojení zvoleno osvojiteli. Při zrušení osvojení znovu vznikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojenecem a jeho původní rodinou, osvojenec opět nabývá své dřívější příjmení.

5 Porovnání stávající úpravy a úpravy podle zákona č. 89/2012 Sb.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „nový občanský zákoník“), který je již platný, avšak účinnosti nabývá až k 1. lednu 2014, přináší do českého právního řádu mnoho změn. Tyto změny se dotknou i právní úpravy jmen a příjmení.

Dnes je ochrana jména obsažena v § 11 občanského zákoníku, který *obsahuje demonstrativní pozitivně vymezený výčet chráněných ideálních statků*, které vytváří jednotlivé složky osobnostního práva. Tvoří nezbytný obecný soukromoprávní základ ochrany fyzické osoby v právních vztazích.⁶⁰ Ochrana jména pojmově zahrnuje jméno i příjmení a to včetně příjmení změněného, rodného, jména po otci. Z hlediska osobnostního práva je významné, zda je ze jména možné objektivně určit totožnost konkrétního člověka či zda prvek jména slouží alespoň doplňkově k určení totožnosti. Osobnostněprávní pojem jména v sobě zahrnuje i monogramy či iniciály jména, pokud je z nich možné určit totožnost nositele (např. iniciály TGM). A také přezdívky, je-li z nich možné určit totožnost nositele. Vedle toho zahrnuje i jména sloužící k zastření pravé totožnosti (např. krycí jméno umělce, pseudonym).⁶¹ V § 13 je obsažena úprava týkající se obrany před neoprávněnými zásahy do osobnostního práva. Došlo-li k neoprávněnému zásahu do práva na ochranu osobnosti, může se fyzická osoba domáhat, aby bylo od těchto zásahů upuštěno, aby došlo k odstranění následků těchto zásahů a aby jí bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění. Pokud by vzhledem k míře či závažnosti zásahu nebylo zadostiučinění postačující, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Vyšší náhrady určí soud.

Úprava obsažená v novém občanském zákoníku je v oblasti úpravy jména a příjmení obsáhlejší než stávající úprava. Obecná úprava týkající se jména a příjmení je obsažena v hlavě druhé, oddílu pátém Jméno a bydliště člověka (§ 77 - 79). Je zde vymezen pojem jméno člověka, jako jméno osobní a příjmení, popřípadě další jména a rodné příjmení, která člověku náležejí ze zákona. *Každý člověk má právo užívat své jméno v právním styku, stejně jako právo na ochranu svého jména a na úctu k němu. Pokud*

⁶⁰ FIALA, Josef a Milan KINDL. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 70

⁶¹ ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník: velký akademický komentář. Svazek 1. Praha: Linde, 2008, s. 125

člověk v právním styku užívá jiné jméno než své vlastní, nese následky omylů a újem z toho vzniklých. Také úprava ochrany před neoprávněnými zásahy do jména a příjmení. Člověk, který byl dotčen zpochybněním svého práva ke jménu nebo který utrpěl újmu pro neoprávněný zásah do tohoto práva, zejména neoprávněným užitím jména, se může domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Možnost uplatnit právo na ochranu jména je dána manželovi dotčeného, potomkům, předkům nebo partnerovi, je-li dotčený nepřítomen, nebo nezvěstný, nesvéprávný či nemůže-li z jiné příčiny uplatnit toto právo, a pokud dotčený nedal výslovně najevo, že si to nepřejí. Týká-li se neoprávněný zásah příjmení a je-li pro to důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny, může se ochrany domáhat samostatně manžel nebo jiná osoba dotčenému blízká, byť do jejich práva ke jménu přímo zasazeno nebylo.

Rodinné právo je začleněno do druhé části nového občanského zákoníku. Ohledně možnosti volby příjmení při uzavírání manželství se právní úprava nemění. Snoubenci si mohou určit příjmení jednoho z nich za společné, nechat si každý své příjmení nebo si zvolit příjmení jednoho za společné s tím, že druhý bude na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení. Pokud si snoubenci ponechají svá dosavadních příjmení, musí při sňatečním obřadu prohlásit, které z jejich příjmení bude příjmením jejich společných dětí. Nově je manželům, kteří si ponechali svá dosavadní příjmení, dána možnost kdykoliv učinit prohlášení před matričním úřadem, že se dohodli na společném příjmení (v § 661 odst. 2 nového občanského zákoníku).

Nový občanský zákoník omezuje možnost volby připojeného příjmení. Připojovaným příjmením může být pouze první příjmení zdvojeného příjmení⁶² (dnes je dána možnost volby, které příjmení bude připojeno). Pokud je společné příjmení již příjmením zdvojeným, nemůže k němu být připojeno příjmení další. Nemůže tedy vzniknout ztrojené příjmení. Pokud si dnes Květa Dvořáková vezme pana Kováře, může se jmenovat Kovářová Dvořáková. Ponechá-li si po rozvodu zdvojené příjmení a vezme si pana Hájka má možnost volby. Může se jmenovat Květa Kovářová Dvořáková, Květa Hájková Dvořáková či Květa Hájková Kovářová. Pokud by se manželé rozhodli, že zdvojené příjmení paní Květy bude jejich společným příjmením a pan Hájek bude na druhém místě uvádět své předchozí příjmení, může podle současné úpravy vzniknout

⁶² § 662 odst. 1 nového občanského zákoníku

i ztrojené příjmení.⁶³ Což podle nové úpravy nebude možné. Pokud si Květa Kovářová Dvořáková vezme pana Hájka, může se jmenovat Hájková Kovářová.

Po rozvodu manželství je dána manželovi, který přijal příjmení druhého manžela, nově šestiměsíční lhůta (nyní jednoměsíční) k podání oznámení, že přijímá zpět své původní příjmení nebo že upouští od užívání společného příjmení vedle příjmení dřívějšího (§ 759 nového občanského zákoníku).

Úprava osvojení je v novém občanském zákoníku zařazena do hlavy druhé mezi vztahy k rodině a je zcela oddělena od náhradní rodinné péče, která je v hlavě třetí.⁶⁴ Kromě osvojení nezletilého je nově umožněno i osvojení zletilého. Ohledně příjmení osvojence je úprava totožná, osvojenec má příjmení osvojitele, společný osvojenec manželů má příjmení, které bylo určeno pro jejich děti při uzavření manželství. Dále je umožněno osvojenci, který se změnou svého příjmení nesouhlasí a má právo se vyslovit se ke svému příjmení, aby ke svému příjmení připojoval na základě rozhodnutí soudu příjmení osvojitele. Pokud má osvojenec připojované příjmení, lze osvojitelovo příjmení připojit jen k prvnímu příjmení osvojence. A pokud má připojované příjmení osvojitel, lze k osvojencovu příjmení připojit jen první příjmení osvojitele.⁶⁵ Dojde-li ke zrušení osvojení, bude mít osvojenec opět příjmení, které měl před osvojením, ledaže prohlásí, že si stávající příjmení ponechá.

Osobní jméno a příjmení dítěte je řešeno v § 860 – 864 nového občanského zákoníku. Obsah těchto ustanovení se shoduje se současnou úpravou. Nově je přidán požadavek vyjádření se dítěte ke změně příjmení a je-li dítě starší patnácti let, je třeba, aby se změnou svého příjmení souhlasilo.

V novém občanském zákoníku chybí úprava registrovaného partnerství, které nadále zůstane upraveno zvláštním zákonem.

Nový občanský zákoník se rozchází se současným občanským zákoníkem nejen ideově, ale i formálně a jazykově.⁶⁶ Termín „způsobnost k právním úkonům“ nahrazuje

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 29

⁶⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Osvojení v návrhu nového občanského zákoníku. Právní fórum: český právník měsíčník. 2011, č. 7, s. 302

⁶⁵ § 835 nového občanského zákoníku

⁶⁶ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Osvojení v návrhu nového občanského zákoníku. Právní fórum: český právník měsíčník. 2011, č. 7, s. 302

pojmem „svéprávnost“, který je definován v § 15 odst. 2, jako *způsobilost nabyvat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*. Tyto dva pojmy jsou obsahově totožné.⁶⁷ Osoba se stává plně svéprávnou nabytím zletilosti, tedy dovršením osmnáctého roku věku. Nabytí plné svéprávnosti před nabytím zletilosti je možno přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství (§ 30 nového občanského zákoníku). Nová úprava neumožňuje úplné zbavení svéprávnosti pouze její omezení. Pojem „rodičovské zodpovědnosti“, byl nahrazen pojem „rodičovské odpovědnosti“. Současná úprava při omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům svěřuje výkon rodičovská zodpovědnosti druhému rodiči (§ 34 odst. 2 zákona o rodině). Zrušení možnosti úplného zbavení svéprávnosti a změna úpravy možností jejího omezení, má vliv i na koncepci rodičovské odpovědnosti. Výkon rodičovské odpovědnosti může být omezen či zbaven. Soud při rozhodování o omezení svéprávnosti rodiče, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti (§ 865 odst. 2 nového občanského zákoníku). Zásadně platí, že po dobu omezení svéprávnosti rodiče je výkon jeho rodičovské odpovědnosti pozastaven. Soud může rozhodnout, že se rodiči zachovává výkon povinnosti a práva péče o dítě, pokud důvody vedoucí k omezení svéprávnosti výkonu práv a povinností péče nijak nebrání.⁶⁸

⁶⁷ Způsobilost k právním úkonům je dnes definována v § 8 odst. 1 občanského zákoníku jako způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabyvat práv a brát na sebe povinnosti.

⁶⁸ BERKOVÁ, Zuzana. Řízení o způsobilosti k právním úkonům a nový občanský zákoník. *Právní fórum: český právní měsíčník*. 2012, č. 9, s. 398

6 Judikatura

6.1 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Otázka jména a příjmení není výslovně řešena Evropskou úmluvou. Článek 8 této Úmluvy, který každému garantuje právo na respektování jeho soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence, v sobě podle výkladu Evropského soudu pro lidská práva zahrnuje i právo na jméno a příjmení, neboť jméno jednotlivce souvisí s jeho soukromým a rodinným životem a představuje prostředek osobní identifikace a vazby k jeho rodině.

Svobodnou volbou příjmení se Evropský soud pro lidská práva zabýval ve stížnosti *Suzanne Burghartz a Alberta Schnydera v. Švýcarsko*⁶⁹ Stěžovatelé, kteří žijí ve Švýcarsku, byli oddáni v Německu. Podle německého zákona si zvolili společné příjmení, a to příjmení stěžovatelky s tím, že stěžovatel bude nadále uvádět své příjmení Schnyder před společným příjmením Burghartz. Podle švýcarské legislativy si však ženatý muž nemohl připojit ke svému příjmení příjmení své ženy za svobodna. Švýcarský matriční úřad zapsal v souladu s platnou legislativou příjmení Schnyder jako rodinné příjmení. Žádosti o užívání příjmení stěžovatelky jako rodinného příjmení, nebylo vyhověno, a proto se stěžovatelé obrátili na soud. Federálním soudem jim bylo dovoleno užívat příjmení Burghartz jako rodinné příjmení, ale připojení příjmení stěžovatele ke společnému příjmení nebylo dovoleno, neboť podle švýcarského zákona měla tuto možnost jen manželka. Evropský soud pro lidská práva *odmítl argument vlády, podle kterého švýcarské právo chránilo jednotu rodiny. Mínil, že připojení příjmení manžela za svobodna k příjmení rodinnému neodrážel jednotu rodiny víc než tomu bylo u manželky.*⁷⁰ Evropský soud pro lidská práva v tomto případě došel k závěru, že rozdíl v jednání nebyl rozumně odůvodněn. Došlo tedy k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

⁶⁹ Rozsudek ESLP ze dne 22. února 1994, série A č. 280-B

⁷⁰ HUBÁLKOVÁ, Eva. Bulletin advokacie: STRUČNÁ RUKOJEŤ ČESKÉHO ADVOKÁTA K EVROPSKÉ ÚMLUVĚ O LIDSKÝCH PRÁVECH. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2000, zvláštní číslo říjen, s. 125

Dalším případem zabývajícím se volbou příjmení je **Stjerna v. Finsko**⁷¹. Stěžovatel si podal žádost o povolení změny příjmení ze "Stjerna" na "Tavaststjerna", příjmení svých předků. Změna nebyla povolena s odůvodněním, že žádané příjmení bylo předky stěžovatele používáno v 18. století což je daleká minulost a nebylo by proto vhodné příjmení měnit. Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajské správní rady dále potvrdil. Stěžovatel namítal, že nevyhověním jeho žádosti o změnu příjmení bylo porušeno jeho právo na respektování soukromého života podle čl. 8 a také čl. 14 (zákaz diskriminace) Evropské úmluvy. Nevyhovění žádosti o změnu příjmení finskými orgány, nemohlo podle názoru Evropského soudu pro lidská práva, být nutně považováno za zásah do výkonu práva na respektování soukromého života, jak by tomu bylo například, pokud by zde byla povinnost pro změnu příjmení. Navzdory zvýšenému využívání osobních identifikačních čísel ve Finsku a v ostatních smluvních státech si jméno a příjmení udrželo klíčovou roli při identifikaci osob, a proto je právní omezení možností změn jmen a příjmení odůvodněno veřejným zájmem. Dále je možné dovodit, že smluvní státy mají široký prostor pro uvážení v této oblasti. Soud došel k závěru, že nevyhovění žádosti o změnu příjmení na Tavaststjerna nepředstavuje nedostatek respektu k stěžovatelovu právu na soukromý život. Nepříjemnosti, které má žalobce se svým současným příjmením, nejsou natolik významné, jeho spojení s požadovaným názvem Tavaststjerna je příliš vzdálené a žalobce ani není přímým potomkem Tavaststjerna. Postup vlády byl v tomto případě shledán objektivním a rozumným, a proto nedošlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Evropské úmluvy.

6.2 Judikatura Evropské unie

Stanovení pravidel upravujících příjmení osob spadá do pravomoci členských států, které však při výkonu této pravomoci musí dodržovat právo Společenství, pokud se nejedná o vnitrostátní situaci, která nemá žádný vztah k právu Společenství.

Soudní dvůr Evropské unie (dále je „ESD“) při svém rozhodování zdůrazňuje, že *jméno a příjmení osoby je základním prvkem její totožnosti a jejího soukromého života, jehož ochrana je zakotvena v článku 7 Listiny základních práv Evropské unie, jakož i článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. I když je článek 8 této*

⁷¹ Rozsudek ESLP ze dne 25 listopadu 1994, série A č. 299-D

*úmluvy neuvádí výslovně, jméno a příjmení osoby se nicméně týkají jejího soukromého a rodinného života jako prostředek osobní identifikace a spojení s rodinou.*⁷²

Rozhodování ESD se týká hlavně aplikací článků 12, 17, 18 Smlouvy o založení Evropského společenství ze dne 25. března 1957 (dále jen „ES“). V **Článku 17 ES** se zavádí občanství Unie, kdy občanem Unie je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu. Občanství Unie je doplňkové ke státní příslušnosti členského státu. A dále jsou občanům garantovány práva a povinnosti stanovené smlouvou o ES. V **Článku 18 odst. 1 ES** se zavádí pro občany Unie právo svobodného pohybu a pobývání na území členských států a to s výhradou omezení a podmínek stanovených ve smlouvě o ES a opatření, která budou přijata k jejímu provedení. **Článek 12 odst. 1 ES**, zakazuje v rámci použití smlouvy o ES jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti.

ESD ve své judikatuře došel k závěru, že právní předpisy členského státu, které mají za účinek donucení osoby k používání různých příjmení v různých členských státech, jsou neslučitelné s články 12 ES a 17 ES. Rozdíly v příjmeních mohou dotčeným osobám způsobit značné obtíže v profesní i soukromé sféře, které se týkají zejména nesnází, které vznikají v členském státě, jehož jsou státními příslušníky, ohledně dosažení právních účinků osvědčení nebo dokumentů vystavených na jméno uznané v jiném členském státě, jehož jsou rovněž státními příslušníky. Dotyčná osoba se rovněž může setkat s obtížemi při vystavování osvědčení, certifikátů a diplomů, ze kterých může být jasně patrná odlišnost v jejím příjmení. Taková skutečnost může vést k pochybnostem ohledně totožnosti osoby, hodnověrnosti předložených dokumentů nebo pravdivosti údajů, které obsahují.

6.2.1 C-148/02, Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu⁷³.

Rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu **článků 17 a 18 ES**.

Pan Carlos Garcia Avello, který je španělským státním příslušníkem, se oženil v roce 1986 s paní Isabelle Weberovou, která je belgickou státní příslušnicí. Usadili se v Belgii a narodili se jim dvě děti, v roce 1988 dcera Esmeralda a o čtyři roky později syn Diego.

⁷² Věc C-208/09, bod 52,

⁷³ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 2. října 2003, ve věci C-148/02, Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu.

Obě děti mají dvojí státní občanství, a to belgické a španělské. Byl jim tedy vybaven nejen belgický rodný listem, ale také byli také zapsáni na konzulárním oddělení španělského velvyslanectví v Bruselu. Příjmení, pod kterým jsou děti zapsány na španělském velvyslanectví, se neshoduje s tím na belgickém rodném listě.

K neshodě došlo tím, že belgický matriční úředník se při určení příjmení řídil belgickým právem, ale konzulární úředník na španělském velvyslanectví vycházel při tvorbě příjmení ze španělského práva. Tvorba příjmení podle belgického práva je vychází z principu, že dítě, u něhož bylo určeno otcovství, nese příjmení svého otce. Španělské právo vychází ze zásady, že dítě narozené za trvání manželství má tzv. zdvojené příjmení, první část příjmení je totožná s první částí příjmení otce, druhá část příjmení je totožná s první částí příjmení matky. Podle belgického práva nesou děti příjmení "Garcia Avello", a podle španělského práva příjmení "Garcia Weber".

V roce 1995 zažádali rodiče, jakožto zákonní zástupci, belgické úřady o změnu příjmení vytvořeného podle belgického práva na příjmení utvořené podle zásad práva španělského. Žádostí chtěli dosáhnout toho, aby děti měli stejná příjmení v Belgii i ve Španělsku. Žádosti nebylo vyhověno a rodičům byla navržena možnost změny příjmení dětí na "Garcia", na což nepřistoupili. Ministr spravedlnosti je v prosinci 1997 informoval o zamítnutí jejich žádosti s tím, že se vláda neshledala existenci dostatečných důvodů k navrhnutí změny příjmení pana Garcia Avello na Garcia Weber králi⁷⁴. Žádost o připojení příjmení matky k příjmení otce, týká-li se dětí je v Belgii zamítnuta, protože se aplikuje zásada, že děti nesou příjmení svého otce. Pan Garcia Avello podal žádost na zrušení tohoto rozhodnutí ke Státní radě Belgie, která se posléze obrátila na Soudní dvůr Evropských společenství (dále je „ESD“) s předběžnou otázkou: *"Mají být zásady práva Společenství v oblasti evropského občanství a volného pohybu osob, zakotvené zvláště v člancích 17 a 18 ES, vykládány tak, že brání belgickému správnímu orgánu, kterému byla předložena žádost o změnu příjmení týkající se nezletilých dětí pobývajících v Belgii, které mají dvojí státní občanství, a sice belgické a španělské, přičemž tato žádost není odůvodněna žádnou jinou zvláštní*

⁷⁴Podle belgického zákona o příjmení a jménu může král výjimečně povolit změnu příjmení, pokud shledá, že je žádost založena na vážných důvodech.

okolností než tím, že by tyto děti měly nést příjmení, jehož by byly nositeli na základě španělského práva a tradice, aby tuto změnu odepřel s uvedením, že tento typ žádosti je, obvykle zamítnut z důvodu, že v Belgii děti nesou příjmení svého otce', zvláště jestliže postoj obecně přijímaný orgánem vyplývá z toho, že má za to, že přiznání jiného příjmení může v rámci sociálního života v Belgii vyvolat otázky, co se týče rodičovství k dotyčnému dítěti, je-li však pro účely zmírnění znevýhodnění spojených s dvojitým státním občanstvím žadatelům, kteří se nacházejí v takové situaci, navrhováno, aby přijali jen první příjmení otce, a může-li být výjimečně, jestliže existuje málo hraničních určovatelných souvisejících s Belgií nebo jestliže je třeba zavést jednotnost příjmení mezi členy rodiny, přijato příznivé rozhodnutí?"

ESD se nejdříve zabýval otázkou, zda řešená situace náleží do působnosti komunitárního práva. Vztah ke komunitárnímu právu zde ESD spatřuje v tom, že děti Carlose Garcii Avella jsou státními příslušníky členského státu a proto je jím přiznán statut občana Unie, a zároveň legálně pobývají na území jiného členského státu. Zdůraznil, že pravidla upravující příjmení osoby sice spadají do pravomoci členských států, ty ale musejí při výkonu této pravomoci dodržovat právo Společenství.

Dále zkoumal, zda články 12 ES a 17 ES brání tomu, aby belgický správní orgán zamítl žádost o změnu příjmení v takové situaci, jako je situace dotčená ve věci v původním řízení. Při zkoumání vycházel z ustálené judikatury, která pro aplikaci zásady zákazu diskriminace (článek 12 ES) vyžaduje, aby se srovnatelnými situacemi nebylo zacházeno odlišně a s odlišnými situacemi nebylo zacházeno stejně. Pokud k takovému zacházení dojde, musí být odůvodněno pouze objektivními důvody nezávislými na státní příslušnosti dotyčných osob a přiměřeně legitimně sledovanému cíli. ESD došel k závěru, že s osobami, které kromě belgické státní příslušnosti mají i státní příslušnost jiného členského státu, je zpravidla zacházeno stejným způsobem jako s osobami, které mají pouze belgickou státní příslušnost. Dále se zabýval tím, zda se tyto dvě kategorie osob nacházejí ve stejné či odlišné situaci. Pokud by byla situace posouzena jako odlišná, mohli by osoby, které mají vedle belgické státní příslušnosti i státní příslušnost dalšího členského státu požadovat odlišné zacházení od toho, které je vyhrazeno osobám majícím pouze belgickou státní příslušnost. Odlišného zacházení by se neuzilo, jestliže by bylo odůvodněno objektivními důvody. ESD odkazuje na stanovisko generálního advokáta, který upozorňuje na možné obtíže a znevýhodnění v profesním

i soukromém životě spojené s rozdílnými příjmeními. Osoby mající různá příjmení z důvodu spojení s různými právními řády skrz jejich státní příslušnost, mohou na rozdíl od osob majících pouze belgické občanství, uplatňovat specifické problémy vážící se k této situaci.

Belgická vláda na své ospravedlnění uvedla, že zásada stálosti příjmení je základním principem sociálního řádu a existuje možnost povolení změny příjmení králem, jsou-li k tomu vážné důvody, které nebyli v původním řízení nalezeny. Porušení práv dětí je velmi omezeného rozsahu, neboť mohou využívat svého španělského občanství, a užívat příjmení utvořené podle španělského práva kdekoliv kromě Belgie. Avšak žádný z těchto důvodů nebyl ESD shledán za způsobilý k ospravedlnění stejného posuzování rozdílné situace.

ESD rozhodl, že *Články 12 ES a 17 ES musejí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, správní orgán jednoho členského státu odmítl vyhovět žádosti o změnu příjmení týkající se nezletilých dětí pobývajících v tomto státě, které mají dvojí státní občanství uvedeného státu a jiného členského státu, jestliže předmětem této žádosti je, aby tyto děti mohly nést příjmení, jehož by byly nositeli na základě práva a tradice druhého členského státu.*

6.2.1.1 Rozsudek C-148/02, a Česká republika

Zásady tvorby příjmení dítěte v České republice jsou naprosto odlišné od španělských pravidel. Proto v České republice může nastat situace popsaná v rozsudku - dvě různá příjmení pro tutéž osobu v rámci různých právních řádů.⁷⁵

Je-li někdo v rozhodné době státním občanem československým a považuje-li ho za svého příslušníka také jiný stát, je rozhodné státní občanství československé.⁷⁶ Bude-li chtít český státní občan dosáhnout změny „českého“ příjmení na verzi totožnou s příjmením podle cizího právního řádu, bude se při posouzení žádosti vycházet z práva České republiky. Změna jména a příjmení je upravena v zákoně o matrikách, který v § 72 odst. 2 uvádí, že změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, nebo směšné, nebo je-li pro to vážný důvod.

⁷⁵ FRINTA, Ondřej. Garcia Avello vs. Belgie: Změna jména v případě občana EU, který je občanem dvou členských států. Správní právo. 2005, č. 2,

⁷⁶ § 33 odst. 1 zákona o mezinárodním právu

Aby rozhodování matričních úřadů v České republice bylo v souladu se zmíněným rozsudkem ESD, vydalo Ministerstvo vnitra pokyn⁷⁷, jak v těchto případech postupovat. Žádá-li o povolení změny příjmení občan České republiky, který je zároveň občanem jiného členského státu EU, na podobu, která je mu umožněna užívat podle práva a tradice členského státu, jehož je občanem, matriční úřad takovou změnu příjmení povolí. Ve výše popsané situaci je třeba spatřovat vážný důvod, který je v § 72 odst. 2 zákona o matrikách k povolení žádosti vyžadován. K žádosti o povolení takovéto změny příjmení je žadatel povinen přiložit doklad o tom, že je mu členským státem EU, jehož má státní občanství, umožněno podle práva a tradice tohoto státu užívat příjmení v požadovaném tvaru. Povolení změny příjmení je osvobozeno od správního poplatku.⁷⁸

Příloha k pokynu obsahuje přehled případů užívání jména, popřípadě jmen a příjmení, které by se mohly v praxi vyskytnout. Jméno narozeného dítěte, které je státním občanem České republiky a zároveň občanem jiného členského státu Evropské unie, se zapíše a určí podle zákona o matrikách. Předloží-li však zákonní zástupci dítěte doklad o možnosti dítěte užívat v souladu s právním řádem členského státu Evropské unie, jehož je dítě také občanem, jméno, popřípadě jména v jiné podobě než podle právního řádu České republiky, lze na základě jejich žádosti povolit změnu jména, popřípadě jmen, dítěte. U příjmení narozeného dítěte, které je státním občanem České republiky a zároveň občanem jiného členského státu Evropské unie, se bude postupovat stejně. Dítěti se zapíše příjmení podle českého právního řádu a po předložení dokladu o možnosti užívat příjmení v jiném tvaru podle práva členského státu Evropské unie, jehož je dítě také občanem, se povolí změna na tvar odpovídající cizozemské právní úpravě. V případě uzavření manželství snoubence, který je občanem České republiky a zároveň občanem jiného členského státu Evropské unie, se do knihy manželství zapíše dohoda o příjmení snoubenců po uzavření manželství v souladu s § 8 zákona o rodině. Po podání žádosti a předložení dokladu o možnosti užívat příjmení v jiné podobě, která je v souladu s právním řádem státu, jehož je manžel také občanem, se mu povolí změna příjmení. Změněné příjmení budou mít i děti, které se z tohoto manželství narodí.

⁷⁷ Sdělení Ministerstva vnitra, č. j. VS-320/60/2-2005, zápis jména, popř. jmen a příjmení při narození dítěte a při uzavření manželství státního občana České republiky a současně státního občana jiného členského státu EU.

⁷⁸ Zákon o správních poplatcích, sazebník část I., položka 11

6.2.2 Věc C-353/06 Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul v. Standesamt Niebüll

Rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu *článků 12 ES a 18 ES*.

Leonard Matthias Grunkin-Paul se narodil v Dánsku 27. června 1998 manželům Dorothee Regině Paul a Stefanu Grunkin, kteří jsou německými státními příslušníky. Dítě má také německou státní příslušnost, ale od svého narození žije v Dánsku. Do dánského rodného listu mu bylo podle dánského práva zapsáno příjmení Grunkin-Paul. Německé matriční orgány odmítly uznat jméno dítěte tak, jak bylo určeno v Dánsku, z důvodu, že podle německého mezinárodního práva soukromého se příjmení osoby řídí právem státu, jehož je dotčená osoba státním příslušníkem. Německé právo také nedovoluje, aby dítě používalo složené příjmení sestávající z příjmení otce a matky. Rodiče Leonharda Matthiase podali proti tomuto rozhodnutí opravné prostředky, které byly zamítnuty. Dále se snažili o zápis svého syna pod příjmením Grunkin-Paul, což jim nebylo umožněno. Soud, ke kterému se věc dostala, měl pochyby, zda je v souladu s právem EU skutečnost, že občan Unie je nucen používat v různých členských státech různá příjmení. Soud proto předložil ESD předběžnou otázku jestli je v souladu s článkem 12 ES a 18 ES odmítnutí uznat příslušnými orgány členského státu příjmení dítěte v podobě v jaké bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, ve kterém se dítě, které má stejně jako jeho rodiče státní příslušnost pouze prvně uvedeného členského státu, narodilo a ve kterém má od té doby bydliště.

ESD neshledal, že by Leonhard Matthias byl v Německu diskriminován na základě své státní příslušnosti. Je-li osoba nucena v členském státě, jehož je státním příslušníkem, k používání jiného jména než toho, které jí bylo přiděleno a zapsáno v členském státě jejího narození a bydliště, může vzniknout překážka výkonu práva volného pohybu a pobytu na území členských států, zakotveného v článku 18 ES. Za rozhodující není považován důvod vzniku rozdílných příjmení, ale obtíže spojené jejich s používáním.

K ospravedlnění překážky volného pohybu vyplývající z popsaného případu, je třeba její odůvodnění na základě objektivních důvodů a prokázání přiměřenosti překážky ve vztahu k legitimně sledovanému cíli. K odůvodnění státní příslušnosti jako výlučného hraničního určovatele při určování příjmení, uvedla německá vláda, že *tento hraniční určovatel je objektivním kritériem, které umožňuje určit jméno osoby tak, aby o něm*

panovala jistota a byla zajištěna jeho kontinuita, zaručit jednotnost jména mezi sourozenci a udržet vazby mezi příslušníky širší rodiny. Jednotné kritérium má zajistit stejné zacházení se všemi osobami určité státní příslušnosti a určování příjmení osob se stejnou státní příslušností stejným způsobem.

Důvody použité na podporu použití státní příslušnosti určité osoby jako hraničního určovatele při určování jejího příjmení, ačkoli mohou být samy o sobě legitimní, nemohou být považovány za tak významné, aby za okolností jako v původním řízení, mohli být důvodem k odmítnutí uznání příjmení dítěte, orgány členského státu, v podobě v jaké již bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, kde se toto dítě narodilo a má své bydliště.

ESD rozhodl, že podmíněk, jaké nastaly ve věci v původním řízení, je odmítnutí uznat příjmení dítěte orgány členského státu v podobě, v jaké bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, v němž se toto dítě, které má stejně jako jeho rodiče pouze státní příslušnost prvně uvedeného členského státu, narodilo a má od té doby bydliště, je v rozporu s článkem 18 ES.

6.2.3 Věc C-208/09 Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu *článku 21 Smlouvy o fungování Evropské unie* (dále jen „SFEU“).

Navrhovatelka v původním řízení, která je rakouskou občankou, se narodila v roce 1944 ve Vídni, v roce 1991 byla osvojena německým občanem Lotharem Fürst von Sayn-Wittgenstein. v návaznosti na osvojení přijala rodné příjmení svého adoptivního otce ve tvaru "Fürstin von Sayn-Wittgenstein", které bylo zapsáno do rakouské matriky.

Dne 27. listopadu 2003 vydal Verfassungsgerichtshof (Ústavní soud Rakouska) rozsudek, ve kterém shrnul rakouský právní stav a stanovil, že zákon o zrušení šlechtictví, který má sílu ústavní normy a aplikuje zásadu rovného zacházení v dané oblasti, brání tomu, aby rakouský občan nabytí příjmení obsahující dřívější šlechtický titul prostřednictvím osvojení německým občanem, který legálně používá takový šlechtický titul jakožto zakládající prvek svého příjmení. Podle zákona o zrušení šlechtictví není rakouským občanům umožněno používat šlechtické tituly a to včetně titulů cizího původu. Uvedený rozsudek potvrdil předchozí judikaturu, která podle

rakouského práva, neumožňuje tvoření příjmení podle jiných pravidel pro muže a pro ženy.

V návaznosti na uvedený rozsudek rozhodl Landeshauptmann von Wien o opravě zápisu příjmení navrhovatelky v matrice na "Sayn-Wittgenstein". Odvolání proti uvedenému rozhodnutí bylo zamítnuto. Proto podala navrhovatelka návrh na jeho zrušení k Verwaltungsgerichtshof. Navrhovatelka svůj návrh *opírá zejména o práva vyplývající z volného pohybu a svobody usazování, která jsou zaručena smlouvami o EU. Podle jejího názoru by šlo o porušení takových práv, kdyby od ní bylo požadováno používání jiných příjmení v různých členských státech. Rovněž tvrdí, že by změna příjmení po 15 letech používání byla zásahem do jejího soukromého života, který je chráněn článkem 8 Evropské úmluvy o lidských právech.*⁷⁹

Příslušný soud podal k ESD následující předběžnou otázku: *"Brání článek 21 SFEU takové právní úpravě, podle které příslušné orgány členského státu mohou odmítnout uznat příjmení (dospělého) osvojeného dítěte, které bylo určeno v jiném členském státu, pokud toto příjmení obsahuje šlechtický titul, který není v prvně uvedeném členském státu přípustný (a to na základě ústavního práva takového státu)?"*

Situace navrhovatelky v původním řízení spadá do věcné působnosti práva Unie. Odmítnutím uznat všechny prvky příjmení státního příslušníka orgány státu, v podobě určené druhým členským státem, v němž má státní příslušník své bydliště, když v takové podobě bylo po dobu patnácti let zapsáno v matrice prvně uvedeného členského státu, představuje omezení svobod přiznaných každému občanovi Unie článkem 21 SFEU. ESD zkoumal, zda je takové omezení svobody pohybu a pobytu občanů Unie odůvodněné. Vlády, které předložily Soudnímu dvoru svá vyjádření, odůvodňovali toto omezení zákonem o zrušení šlechtictví, který má sílu ústavního zákona a provádí v této oblasti zásadu rovného zacházení. ESD si to vyložil jako dovolávání se veřejného pořádku. Opatření omezující základní svobodu mohou být odůvodněna důvody veřejného pořádku, jen pokud jsou tato opatření nezbytná pro ochranu zájmů, které mají zaručit, a jen potud, pokud tyto cíle nemohou být dosaženy méně omezujícími opatřeními. V projednávané věci se nejeví jako nepřiměřené usilování o dosažení cíle ochrany zásady rovného zacházení tím, že stát svým státním

⁷⁹ STANOVISKO Generální advokátky Eleanor Sharpston přednesené dne 14. října 2010 ve věci C-208/09

příslušníkům zakáže veškeré nabývání, držení nebo používání šlechtických titulů nebo šlechtických prvků, které by mohly vytvářet přesvědčení o požívání takové výsady držitelem jména. Rakouské orgány tím, že odmítly uznat šlechtické prvky v takovém jménu, jako je jméno navrhovatelky v původním řízení, nepřekročily meze nezbytné pro zajištění uskutečnění základního ústavního cíle, který sledují. A proto musí být *článek 21 SFEU vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby orgány členského státu mohly za takových okolností, jako jsou okolnosti v projednávané věci, odmítnout uznat všechny prvky příjmení státního příslušníka tohoto státu, tak jak bylo určeno ve druhém členském státu, ve kterém má uvedený státní příslušník bydliště, při jeho osvojení v dospělém věku státním příslušníkem tohoto druhého členského státu, pokud toto příjmení obsahuje šlechtický titul, který v prvně uvedeném členském státu není přípustný na základě jeho ústavního práva, pokud jsou opatření přijatá těmito orgány v takovém kontextu odůvodněna důvody veřejného pořádku, tedy jsou nezbytná pro ochranu zájmů, které mají zaručit a jsou přiměřená legitimně sledovanému cíli.*

6.2.3.1 Věc C-208/09 a Česká republika

Česká vláda podala v této věci k ESD své vyjádření. Zastává názor, že členský stát se neuznáním části jména, která je povolena v jiném členském státě, na základě použití takových právních předpisů, jako jsou předpisy dotčené v původním řízení, nedopouští porušení článku 21 SFEU. Pokud je ESD názoru, že odmítnutí uznat některé prvky příjmení na základě zákona o zrušení šlechtictví představuje překážku svobodě pohybu občanů Unie, považuje česká vláda takovou překážku za odůvodněnou objektivními důvody a přiměřenou sledovanému cíli.

V České republice byl zákon o zrušení šlechtictví přijat v prosinci 1918. Občanu České republiky není umožněno užívat jako součást svého příjmení cizí slova označující šlechtictví. Při nabytí příjmení obsahujícího prvek, který by mohl být šlechtickým predikátem (např. „von“), je matriční úřad oprávněn požadovat předložení dokladu o tom, že se jedná o součást příjmení a nikoliv šlechtický predikát. Občan by si v takovém případě měl obstarat znalecký posudek od instituce nebo odborníka ze země původu příjmení a ten předložit matričnímu úřadu.⁸⁰

⁸⁰ MOTEJL, Otakar a Miloš VALÁŠEK. Matriční úřady. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008, s. 27-28

Německé právo považuje slovní spojení „Fürstin von“ za část legálně nabytého příjmení a nikoliv za šlechtický titul. V Německu je příjmení Fürstin von Sayn-Wittgenstein považováno za jediné příjmení složené z několika prvků.⁸¹

6.2.4 Věc C-391/09 Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybes administracija a další

Rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků **18 SFEU** a **21 SFEU** a čl. 2 odst. 2 písm. b) **směrnice Rady 2000/43/ES** ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

Malgožata Runevič-Vardyn, která se narodila dne 20. března 1977 ve Vilniusu, je litevskou státní příslušnicí polského etnického původu. Prohlašuje, že její rodiče jí dali polské jméno "Małgorzata" a příjmení po otci "Runiewicz". Rodný list, který jí byl vydán dne 14. června 1977, obsahuje její jméno a příjmení v litevské podobě, a sice jako "Malgožata Runevič". Stejně jméno a příjmení je uvedeno i v novém rodném listě vydaném dne 9. září 2003 oddělením matriky města Vilnius, jakož i v litevském cestovním pase, který jí vydaly příslušné orgány dne 7. srpna 2002.

Žalobkyně v původním řízení se dne 7. července 2007 vdala ve Vilniusu za Lukase Paweła Wardyna, který je polským státním příslušníkem. V oddacím listě vydaném matrikou města Vilnius jsou jejich jména zapsána latinkou bez diakritických znamének ve tvaru "Łukasz Paweł Wardyn" a " Malgožata Runevič-Vardyn ", jméno manželky je zapsáno s použitím pouze litevských písmen, k nimž nepatří písmeno "W". Žalobci v původním řízení uvádějí, že v roce 2008 obdrželi polský oddací list, v němž jsou jejich jména a příjmení zapsána v polské podobě. V současnosti dotčené osoby žijí v Belgii s dítětem, které se narodilo z tohoto svazku.

Dne 16. srpna 2007 předložila žalobkyně v původním řízení žádost o uvedení jména a příjmení v rodném listě v polské podobě tedy "Małgorzata Runiewicz" a o změnu jména a příjmení v oddacím listě na "Małgorzata Runiewicz-Wardyn". Podle platné právní úpravy v Litvě nelze záznamy v dokladech o osobním stavu změnit. Litevský ústavní soud vydal rozhodnutí týkající se uvádění jmen a příjmení v cestovních pasech litevských občanů, ve kterém prohlásil, že v cestovním pase musí být jméno a příjmení

⁸¹ POMAHAČ, Richard. Soudní dvůr EU: Právo na příjmení. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 5, s. 190

osob uvedeno podle pravidel grafického záznamu státního úředníka jazyka, aby nebylo zpochybněno ústavní postavení tohoto jazyka.

M. Runevič-Vardyn a L. Wardyn podali žalobu, kterou se domáhají, aby oddělení matriky města Vilnius byla uložena povinnost vydat nový rodný list a nový oddací list v souladu s žádostmi, které M. Runevič-Vardyn předložila uvedenému oddělení. Vzhledem k tomu, že soud měl za to, že na otázky vznesené v rámci sporu, který mu byl předložen, týkající se především článků 18 SFEU a 21 SFEU, jakož i čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/43, nemůže podat jasnou odpověď, předložil věc ESD.

Ten došel k závěru, že vnitrostátní právní úprava upravující podobu jména a příjmení osob v dokladech o osobním stavu, kdy podoba musí být v souladu s pravidly grafického záznamu státního úředního jazyka, nespadá do působnosti směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

Článek 21 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že

- nebrání tomu, aby příslušné orgány členského státu v souladu s vnitrostátní právní úpravou, která stanoví, že příjmení a jména osoby mohou být v dokladech o osobním stavu tohoto státu přepisována pouze do podoby, která je v souladu s pravidly grafického záznamu státního úředního jazyka, odmítly změnit v rodných listech a oddacím listě jednoho ze svých státních příslušníků jeho příjmení a jméno podle pravidel grafického záznamu jiného členského státu,

- nebrání tomu, aby příslušné orgány členského státu za takových okolností, jako jsou okolnosti dané ve věci v původním řízení, a podle téže právní úpravy, odmítly změnit společné příjmení manželského páru tvořeného občany Unie uvedené v dokladech o osobním stavu vydaných členským státem původu jednoho z těchto občanů, do podoby, která je v souladu s pravidly grafického záznamu posledně uvedeného státu, za podmínky, že toto odmítnutí nezpůsobuje uvedeným občanům Unie značné správní, pracovní a soukromé obtíže, což přísluší určit předkládajícímu soudu. Pokud se ukáže, že tomu tak je, přísluší rovněž tomuto soudu, aby ověřil, zda je odmítnutí změny nezbytné k ochraně zájmů, jejichž zaručení je cílem vnitrostátní právní úpravy a přiměřené legitimně sledovanému cíli,

- nebrání tomu, aby příslušné orgány členského státu za takových okolností, jako jsou okolnosti dané ve věci v původním řízení, a podle téže právní úpravy odmítly změnit oddací list občana Unie, který je státním příslušníkem jiného členského státu, tak aby jména uvedeného občana byla v tomto oddacím listě přepsána s použitím diakritických znamének, jaká byla zaznamenána v dokladech o osobním stavu vydaných členským státem jeho původu, a v podobě, která je v souladu s pravidly grafického záznamu státního úředního jazyka posledně uvedeného státu.

6.3 Judikatura českých soudů

6.3.1 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR - As 26/2011-55

David Heide žádal o změnu příjmení z dosavadního Heide na nové příjmení Heide-Hermann, které je původním příjmením jeho rodiny. Doložil to rodnými listy předků, jeho otce Ivana, děda Rudolfa a praděda Romillo (narozen v roce 1870), kteří používali příjmení Heide-Hermann. Otec žalobce požádal v roce 1971 o změnu příjmení z podoby Heide-Hermann na Heide a jeho žádosti bylo vyhověno. Žalobce se narodil až v roce 1973 a v jeho rodném listě je uvedeno příjmení otce v podobě Heide. Matriční úřad nevyhověl žádosti žalobce o změnu příjmení, neboť nebyl naplněn žádný z důvodů dle § 70 zákona o matrikách. Matriční úřad vyšel ze skutečnosti, že žádný z rodičů neužíval v době narození žalobce příjmení Heide-Hermann. Není tak naplněna podmínka pro užívání více příjmení dle § 70 odst. 1 písm. d) zákona o matrikách.

Případ se dostal až k Nejvyššímu správnímu soudu, který se zabýval posouzením výkladu § 72 odst. 2 zákona o matrikách a jeho vztahu k § 70 odst. 1 tohoto zákona.

První otázkou, kterou se Nejvyšší správní soud zabýval, bylo, zda lze za změnu příjmení považovat i nahrazení jednoho příjmení dvěma příjmeními. Soud přitom vyšel z účelu § 72 odst. 2 zákona o matrikách, který umožňuje změnu příjmení osoby, existuje-li pro to vážný důvod a došel k závěru, že změna příjmení dle daného ustanovení může spočívat v nahrazení dosud užívaného jediného příjmení více příjmeními, jestliže to opodstatňuje vážný důvod, pro nějž se o změnu příjmení žádá.

Dále se soud zabýval možností aplikace § 70 odst. 1 zákona o matrikách, který obsahuje uzavřený výčet případů, kdy je osoba oprávněna užívat více příjmení, na daný případ. Čtvrtá hypotéza uvedená pod písmenem d) umožňuje užívat více příjmení

dětem, jejichž rodiče jsou oprávněni užívat více příjmení. Tato právní norma se pravidelně aplikuje při zápisu příjmení dítěte do knihy narození. Zákon o rodině upravuje i další případy, kdy u dítěte může dojít až do nabytí zletilosti ke změně jeho příjmení. Na tyto případy se rovněž bude vztahovat § 70 odst. 1 písm. d) zákona o matrikách. Při výkladu daného ustanovení je třeba vždy posoudit, zda rodič je oprávněn používat více příjmení v okamžiku, kdy má být do matriční knihy zapsáno či změněno příjmení dítěte. V době narození stěžovatele byli jeho otec i matka oprávněni užívat pouze jedno příjmení (Heide) a tento stav trval po celou dobu nezletilosti stěžovatele. Po tuto dobu nenastala žádná právní skutečnost, která by měla za následek změnu příjmení stěžovatele a na níž by bylo možné vztáhnout § 70 odst. 1 písm. d) zákona o matrikách, Toto ustanovení tedy na jeho případ nedopadá.

Nejvyšší správní soud je toho názoru, že § 70 odst. 1 zákona o matrikách se týká pouze těch případů, kdy užívání více příjmení je spojeno s matriční událostí či matriční skutečností. Toto ustanovení se nevztahuje na žádost o změnu příjmení dle § 72 zákona o matrikách. Změna příjmení na základě žádosti je specifickou, samostatnou matriční skutečností, což vyjadřuje i systematika zákona o matrikách, který upravuje tuto otázku v samostatném dílu.

Důsledkem tohoto rozsudku je možnost matričního úřadu povolit změnu příjmení z dosavadního jednoho příjmení na více příjmení, jestliže to opodstatňuje velmi vážný důvod, pro nějž žadatel o změnu příjmení žádá. Vážné důvody pro povolení změny je žadatel povinen nejen tvrdit, ale i dokázat. V rozsudku Nejvyššího správního soudu jsou uvedeny možné případy:

- snaha navázat na rodovou tradici (např. zabránit tomu, aby vymřením rodu „po meči“ přestalo být užíváno příjmení rodu v dané linii), nebo
- reakce na nespravedlnosti, které se udály předkům žadatele během komunistického režimu v letech 1948 až 1989. Předek žadatele užíval dvě příjmení a žadatel chce navázat na rodovou tradici, atd..

Matriční úřad musí v každém jednotlivém případě zohlednit všechny okolnosti a nalézt spravedlivou rovnováhu mezi vůlí žadatele směřující ke změně příjmení a veřejným zájmem.⁸²

⁸²Pokyn Ministerstva vnitra Č. j. MV-105518-16/VS-2011 – Informace k rozsudku Nejvyššího správního soudu čj. 1 As 26/2011-55 ve věci změny příjmení z Heide na Heide-Hermann

7 Závěr

Jméno a příjmení patří k těm nejvýznamnějším a nejčastěji užívaným identifikačním znakům každé fyzické osoby. Právní úprava na úseku jména a příjmení stanovuje hranice pro volbu jmen a příjmení. Dětem lze vybrat jméno z obrovské palety jmen českého i cizího původu a tvorba dalších jmen neustále pokračuje. Možnosti volby příjmení jsou samozřejmě více omezeny. Příjmení má signalizovat vazbu jedince k určité rodině, během života dochází k jeho změně v souvislosti s uzavřením manželství, rozvodem, osvojením, apod.. Jméno a příjmení lze také změnit. Podmínky pro změnu jména jsou nastaveny velmi volně. Ohledně změny příjmení taková volnost není.

Současná právní úprava jména a příjmení obsažená v zákoně o matrikách a v zákoně o rodině odráží vývoj těchto institutů na našem území. Úpravu hodnotím jako celkově dostačující.

Největší problém spatřuji v nedostatečné úpravě týkající se registrovaných partnerů. Právní úprava registrovaného partnerství by měla být zahrnuta do nového občanského zákoníku. Registrovaným partnerům by mělo být umožněno, stejně jako manželům, užívání společného příjmení. Úprava možností volby příjmení partnerů by měla být totožná s úpravou příjmení manželů. Současná úprava umožňuje dosáhnout partnerům stejného příjmení, jedině podáním žádosti o změnu příjmení jednoho partnera na příjmení partnera druhého.

Zákon o matrikách nedostatečně reaguje na otázky okolo rostoucí migrace osob. Místo, aby docházelo ke zpřesnění úpravy týkající se cizinců, jsou problémy řešeny pouze pomocí výkladu jednotlivých ustanovení. Problém osob s dvojím státním občanstvím se tak vyřešil pouze umožněním změny jména a příjmení občanů Evropské unie. Možnost zápisu příjmení přímo v souladu s právním řádem nebo tradicí členského není dána.

Zařazení rodinného práva do nového občanského zákoníku hodnotím jako velmi kladné. Úprava jména a příjmení je v novém občanském zákoníku ucelenější a došlo také k jejímu zpřesnění. Zároveň zavádí také nové instituty, které dotknou i úpravy v oblasti jmen a příjmení. Zákon o matrikách bude muset být novelizován, aby byl ve shodě s novým občanským zákoníkem.

Zdroje

Knižní a časopisecké

ADAMOVI, Karolina a Pavel MATEŠ, Právní pověry, 1. vyd. Ilustrace Pavel Pleskač. Praha: Linde, 1996, 162 s. Populárně o právu a ekonomii. ISBN 80-720-1034-4.

BERKOVÁ, Zuzana. Řízení o způsobilosti k právním úkonům a nový občanský zákoník. *Právní fórum: český právnícký měsíčník*. 2012, č. 9, s. 396-401. ISSN 1214-7966.

ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2.svazek. Praha: Linde, 2008, 1243 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

FIALA, Josef a Milan KINDL. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2 v. ISBN 978-807-3573-959.

FRINTA, Ondřej. Garcia Avello vs. Belgie: Změna jména v případě občana EU, který je občanem dvou členských států. *Správní právo*. 2005, č. 2, s. 121-129. ISSN 0139-6005.

GRONWALDOVÁ Wagnerová, Petra a MORÁVKOVÁ, Jitka. Statusové věci občanů: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31.12.2008. Praha: ASPI, ©2009. xx, 564 s. Meritum. Téma. ISBN 978-80-7357-447-5

HENYCH, Václav. Zákon o matrikách, jménu a příjmení: s poznámkami a souvisejícími předpisy. Vyd. 1. Praha: IFEC, 2002, 712 p. ISBN 80-864-1219-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. ISBN 80-723-9192-5.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4000-614.

HUBÁLKOVÁ, Eva. Bulletin advokacie: STRUČNÁ RUKOJEŤ ČESKÉHO ADVOKÁTA K EVROPSKÉ ÚMLUVĚ O LIDSKÝCH PRÁVECH. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2000, zvláštní číslo říjen. ISSN 1210-6348

KNAPPOVÁ, Miloslava. Jak se bude vaše dítě jmenovat? vyd. 5., přepracované a dop. Praha: Academia, 2010, 783 p. ISBN 978-802-0018-885.

KNAPPOVÁ, Miloslava. K jazykovým a právním aspektům přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč*. 2003, č. 3, s. 113-119. ISSN 0027-8203.

KODRIKOVÁ, Zuzana. Jméno jako identifikační znak fyzických osob I. Právo a rodina. 2004, č. 11, s. 16-20. ISSN 1212-866x.

KODRIKOVÁ, Zuzana. Jméno jako identifikační znak fyzických osob II. Právo a rodina. 2004, č. 12, s. 18-21. ISSN 1212-866x.

KODRIKOVÁ, Zuzana. "Anonymní" porody - jsou skutečně utajené?. Právo a rodina. 2005, č. 6, s. 17-20. ISSN 1212-866x

MADAR, Zdeněk. Slovník českého práva. 3. rozš. a podstatně přeprac. vyd. Praha: Linde, 2002, 983 s. ISBN 80-720-1377-7.

MACHÁČKOVÁ, Lenka. Pravidla pro určení i změnu příjmení dítěte. Právo a rodina. 2002, č. 1, s. 5-8. ISSN 1212-866x.

MATES, Vladimír. Jména tajemství zbavená: malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení. Vyd. 2. Praha: Epoque, 2002, 319 s. ISBN 80-863-2810-4.

MIKULE, Vladimír. Základy statusových práv v právu veřejném a přehled jejich současné úpravy. Správní právo. 2003, č. 5-6, s. 260-269. ISSN 0139-6005.

MOLDANOVÁ, Dobrava. Naše příjmení. Vyd. 2., upr. Praha: Agentura Pankrác, 2004, 229 s. ISBN 80-867-8103-8.

MOTEJL, Otakar a Miloš VALÁŠEK. Matriční úřady. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008, 134 s. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-254-3404-8.

POMAHAČ, Richard. Soudní dvůr EU: Právo na příjmení. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 5, s. 189-190. ISSN 1210-6410.

RADVANOVÁ, Senta. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Editor Jiří Švestka, Jan Dvořák. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 306 s. ISBN 978-80-7357-465-9.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Osvojení v návrhu nového občanského zákoníku. Právní fórum: český právnícký měsíčník. 2011, č. 7, s. 302-304. ISSN 1214-7966.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-807-4004-230.

Slovník veřejného práva československého. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, vii, 1202 s. ISBN 80-902-7524-9

Určení a změna jména a příjmení dítěte. Právo a rodina. 2009, č. 1, s. 20-22. ISSN 1212-866x.

Právní předpisy

Mezinárodní smlouvy

120/1976 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

104/1991 Sb., sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte

209/1992 Sb., sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, ve znění pozdějších sdělení

96/1998 Sb., sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin

Zákony

2/1993 Sb. usnesení o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 61/1918 Sb., jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 55/1950 Sb., o užívání a změně jména a příjmení

Další předpisy

vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon o matrikách, v pozdějším znění

vyhláška č. 300/2006 Sb., kterou se provádí zákon o registrovaném partnerství, ve znění vyhlášky č. 389/2007 Sb.

vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky

vyhláška č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky

nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR As 26/2011-55

Rozsudku Nejvyššího správního soudu ČR 4 As 52/2004

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 12. května 2011. Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybes administracija a další C-391/09

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. prosince 2010. Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien. C-208/09

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. října 2008. Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul. C-353/06

Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003. Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu. C-148/02

Rozsudek ESLP ze dne 22. února 1994, série A č. 280-B

Rozsudek ESLP ze dne 25 listopadu 1994, série A č. 299-D

Internetové zdroje

Stránky Ministerstva vnitra www.mvcr.cz

Portál veřejné správy <http://portal.gov.cz>

Stránky senátu www.senat.cz

Stránky města Hradec Králové www.hradeckralove.org/

Ostatní zdroje

Sdělení Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy, ze dne 4. září 2011
Č. j. MV-63608-9/VS-2011 - Zápis jména a příjmení cizince do matričních dokladů

Sdělení Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy, ze dne 4. prosince 2011
Č. j. MV-105518-16/VS-2011 – Informace k rozsudku Nejvyššího správního soudu čj. 1 As 26/2011-55 ve věci změny příjmení z Heide na Heide-Hermann

Sdělení Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy, ze dne 13. dubna 2006,
č.j. VS-320/60/2-2005 ve věci: Zápis jména, popř. jmen a příjmení při narození dítěte a při uzavření manželství státního občana České republiky a současně státního občana jiného členského státu EU.

Resumé

This thesis deals with the name and the surname. The name and the surname constitute one of the basic identification attribute of a natural person, which serve to distinguish one person from another. Czech law regulates the conditions of use of name and surname and the ways for a change the name and the surname.

First part of this work including definition of basic terms - name, surname, register. The legislation about this topic. There is reference to the fact, that natural person has the right to use his name and surname and also has an obligation to use the name and the surname in official communications. There is also dealing with the possibility of gaining the name and the surname.

The second part is devoted to possibilities of change the name and the surname. This part deals with ways of transform the names and the surnames in registers, the possibility to use two or more names or surnames, the ways that the name or the surname can be changed in connection with marriage, divorce, registered partnership or adoption. The name and the surname can be changed by request.

The last part is devoted to an analysis of decisions of the European Court of Human Rights, the European Court of Justice and the Czech courts.

Přílohy

Formuláře v přílohách jsou dostupné na www.hradeckralove.org/urad/formulare-9.

Příloha č. 1 Prohlášení rodičů o volbě jména

MAGISTRÁT MĚSTA HRADEC KRÁLOVÉ - MATRIČNÍ ÚŘAD

Vážený rodiče,

prosíme, vyplňte a podepište níže uvedené prohlášení, které je nutné pro zápis Vašeho děťátka do matriční knihy. Nelze zapsat jména zkomolená, zdobnělá a domácká, ani jméno, které již užívá žijící sourozenec.

CO VZÍT DO PORODNICE

VŠECHNY MAMINKY: toto prohlášení o jméně dítěte – vyplněné a podepsané oběma rodiči.

PROVDANÉ ŽENY: občanský průkaz, oddací list a (neověřenou) fotokopii OP manžela.

SVOBODNÉ ŽENY: občanský průkaz a svůj rodný list.

ROZVEDENÉ ŽENY: občanský průkaz a rozsudek o rozvodu manželství s datem nabytí právní moci.

VDOVY: občanský průkaz a úmrtní list manžela.

SVOBODNÉ, ROZVEDENÉ A OVDOVĚLÉ ŽENY mají možnost dostavit se na kterýkoliv matriční úřad ještě **před porodem** a spolu s partnerem mohou protokolárně určit otcovství k dosud nenarozenému dítěti souhlasným prohlášením. Potřebné doklady: OP obou partnerů, těhotenský průkaz, rodné listy, u rozvedených žen je nutný rozvodový rozsudek s vyznačením právní moci a u vdov úmrtní list manžela.

Další informace je možné získat na tel. 495707504, matrika narození.

PROHLÁŠENÍ RODIČŮ

Pro své dítě volíme jméno - jména:

Chlapec	Děvče.....
Podpis otce.....	Podpis matky.....
Rodné číslo otce.....	Rodné číslo matky.....
OP otce.....	OP matky.....

Příloha č.2 Prohlášení o volbě druhého jména

Magistrát města Hradec Králové
Odbor správní-oddělení matrik

Prohlášení o volbě druhého jména

dle § 62 a 67 zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Příjmení, jméno.....

Rodné příjmení.....

Datum narození.....Místo narození.....

Státní občanství..... Rodné číslo.....

Adresa trvalého pobytu

Adresa pro doručování

(není-li totožná s adresou trvalého pobytu)

Prohlašuji, že si volím druhé jméno.....

a nadále budu užívat dvě jména:

Současně беру na vědomí, že dle výše uvedeného zákona o matrikách lze prohlášení o volbě druhého jména učinit pouze jednou a nelze je vzít zpět. Rovněž jsem byl/a poučen/a o povinnosti užívat v úředním styku dvě jména, jsou-li zapsána v matriční knize.

V Hradci Králové dne.....

podpis žadatele

Přílohy žádosti:

Rodný list

Totožnost žadatele ověřena dle OP (CD) č.

Datum, razítko a podpis matrikářky

Příloha č. 3 Žádost o zápis příjmení dítěte ženského pohlaví v mužském tvaru

Magistrát města Hradec Králové
Odbor správní, oddělení matrik

Žádost o zápis příjmení dítěte ženského pohlaví v mužském tvaru **dle ustanovení § 69, odst. 3, zák. č. 301/2000 Sb. , ve znění zák. č. 165/2004 Sb.**

Dítě

Jméno a příjmení :
Datum a místo narození :
Rodné číslo :
Trvale bytem :

**Žádáme, aby při zápisu do knihy narození bylo příjmení naší dcery zapsáno
v mužském tvaru**

protože dle výše uvedeného ustanovení je

- a) **cizinkou**
- b) **občankou ČR, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině**
doložit dokladem o bydlišti v cizině, případně čestným prohlášením o záměru
mít bydliště v cizině
- c) **občankou ČR, jejíž jeden z rodičů je cizinec**
doložit kopií cestovního dokladu rodiče, případně jiným dokladem svědčícím
o jeho cizím státním občanství
- d) **občankou ČR jiné než české národnosti**

Otec

Jméno, jména a příjmení:
Datum a místo narození:
Rodné číslo:
Státní občanství:
Trvalé bydliště:
Doklad totožnosti:

Matka

Jméno, jména a příjmení
rodné příjmení:
Datum a místo narození:
Rodné číslo:
Státní občanství:
Trvalé bydliště:
Doklad totožnosti:

.....
podpis otce

.....
podpis matky

V Hradci Králové dne
Podepsáno před matrikářkou:

Příloha č. 4 Žádost o zápis ženského příjmení v mužském tvaru

Magistrát města Hradec Králové
Odbor správní, oddělení matrik

Žádost o zápis ženského příjmení v mužském tvaru
dle ustanovení čl. II, odst. 2 zákona č. 165/2004 Sb., kterým se mění zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů (již zapsaného v matriční knize)

Žadatelka :

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Rodné číslo:

Datum a místo narození :

Trvale bytem :

Státní občanství:

Datum a místo sňatku:

Žádám, aby moje příjmení zapsané v matriční knize v souladu s pravidly české mluvnice, bylo zapsáno do příslušné matriční knihy v mužském tvaru:

protože dle výše uvedeného ustanovení jsem

a) cizinkou

doložit kopií cestovního dokladu žadatelky, případně jiným dokladem svědčícím o jejím cizím státním občanství, pokud to nevyplývá ze spisu

b) občankou ČR a mám trvalý pobyt v cizině

doložit dokladem o bydlišti v cizině

c) občankou ČR a můj manžel je cizinec

doložit kopií cestovního dokladu manžela případně jiným dokladem svědčícím o jeho cizím státním občanství, pokud to nevyplývá ze spisu

d) občankou ČR a jsem jiné než české národnosti

nutné doložit čestným prohlášením

Prohlašuji, že jsem byla poučena o ustanovení § 68 zák. č. 301/2000 Sb. o právu i povinnosti užívat při úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu.

Žádost o užívání příjmení v mužském tvaru lze podat pouze jednou. Veškeré další žádosti o uvedení téhož příjmení v mužském tvaru jsou posuzovány jako změna příjmení.

V Hradci Králové dne:

.....
podpis žadatelky

Ověření totožnosti žadatelky

OP

vyd.

Jméno, příjmení a podpis matrikářky

Příloha č. 5 Prohlášení o užívání jednoho příjmení po rozvodu manželství

Magistrát města Hradec Králové
Odbor správní, oddělení matrik

PROHLÁŠENÍ O UŽÍVÁNÍ JEDNOHO PŘÍJMENÍ PO ROZVODU MANŽELSTVÍ

učiněné v souladu s § 70 odst. 2 zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Oznamuji Vám, že upouštím od užívání společného příjmení vedle svého dřívějšího příjmení a nadále budu užívat pouze své předcházející příjmení

.....

Jméno a současné příjmení

Rodné příjmení

Datum a místo narození.....Rodné číslo.....

Trvalý pobyt

Datum a místo sňatku

Rozsudek o rozvodu

ze dne

č. j.

právní moc

V Hradci Králové dne.....

podpis

podepsáno před matrikářkou dne

.....
jméno a příjmení matrikářky, razítko